

IGEHIRDETŐ

EGYHÁZI BESZÉDEK GYŰJTEMÉNYE

Kiadják

Révész János

ev. lelkész

Soltész Elemér

ref. lelkész

szerkesztők

Megjelenik havonként

Tartalom

<i>Smid István</i> : Hangok a múltból a jelennek. — <i>Adventi</i>	553
<i>Soós Károly</i> : A Krisztus által szerzett üdvösség. — <i>Adventi</i>	560
<i>Jancsó Sándor</i> : Ma teljesedett be az írás. — <i>Adventi</i>	565
<i>Farkas Dezső</i> : Az ezüst sip. — <i>Adventi</i>	572
<i>Kiss Samu</i> : Van-e okunk karácsoni örömré? — <i>Háboru idején</i>	578
<i>Duszik Lajos</i> : Ma született a Megtartó. — <i>Karácsoni</i>	586
<i>Szűcs József</i> : Isten szeretet. — <i>Karácsoni</i>	594
Dr. <i>Tóth Lajos</i> : Az ember mennyei ábrázatja. — <i>Karácsoni</i>	601
Dr. <i>Tóth Lajos</i> : Keresztyén társadalmi világnézet — <i>Ő-évi</i>	609

Mellékletek

Geduly Henrik: A Lélek beszéde.

Haypál Benő: Újulatok meg!

Kiadóhivatal
Nagybánya
Híd-utca 19. sz.

Nánásy István
nyomása
Nagybánya

Egész évre 14 K
Félévre 7.50 K
Negyedévre 4 K

Előfizetőinkhez. A januáriusi füzetben — ha az Ur akarja és élünk — ujévi és alkalmi beszédeket hozunk. A kéziratokat dec. 10-ig kérjük és várjuk, hogy még karácson előtt megjelenhessünk.

Az IGEHIRDETŐ 1917. évi czimlapját és tartalomjegyzékét, továbbá *Geduly Henrik* püspök jubiláris beszédét és *Haypál Benő* budai lelkész kongresszusi predikációját mellékeljük. Fogadják szívesen t. előfizetőink ezt az igazán remekbe készült két szónoki művet.

Ez évben 23 ref. és 10 ev. szerzőtől összesen 92 különféle beszédet adtunk. Ebből 59 ref. 33 ev. szerző műve; 72 eredeti, 20 fordítás vagy átdolgozás és pedig 14 német, 3 norvég, 2 angol, 1 francia eredetiből. Tehát éppen annyi beszédet adtunk, mint tavaly vagy tavaly előtt; az idén kettővel több volt az idegenből áttültetett beszédek száma, mint tavaly.

Az IGEHIRDETŐ tizenkét éves múltjából (a folytonosság kedvéért) közöljük a következő adatokat. Kiadtunk a tizenkét évfolyamban összesen 1073 beszédet, több imádságot és kisebb mellékletet, meg 17 külön füzetet. A beszédekből 742 eredeti, 331 fordítás vagy átdolgozás és pedig 224 német, 43 francia, 39 angol, 16 norvég, 6 dán, 2 hollandus, 1 cseh eredetiből. 630 beszéd ref. szerző műve, 443 ev. szerzőé. Írói tiszteletdíj fejében 10950 K-t fizettünk ki tizenkét év alatt 119 munkatársunknak, kik között 79 ref. 40 ev. lelkész, illetőleg lelkészjellegű professor.

Munkatársaink, előfizetőink fogadják őszinte köszönetünket a kitartó támogatásért. Magunk és az IGEHIRDETŐ számára egyaránt kérjük további nagybecsű jóindulatukat.

Régibb évfolyamokhoz még kapható bekötési tábla Dávidházy Kálmán könyvkötészetében (Debreczen, Fűvészkert-u. 9.); a folyó évi számok bekötését azonban méltóztassék jobb időkre halasztani, mert ma már megfelelő könyvkötő-anyag semmi áron nem kapható.

Végezetre szomorú szívvel jelentjük, hogy jövőre az előfizetést a réginél valamivel többre voltunk kénytelenek szabni. Talán nem kell hosszasan magyaráznunk ennek a — sajnos — manapság már éppen nem szokatlan eljárásnak az okát. Hogy az évek óta folytonosan és ujabban egészen ijesztő mérvben emelkedő anyagárrakkal és munkabérekkel szemben mindeddig kitartottunk az eredeti terjedelem és előfizetési díj mellett; ez a tény minden ékes magyarázatnál ékebben igazolja, mily nehezen szántuk rá magunkat erre a tovább nem halasztható operációra, amelynek várható maximális eredménye egyébként csak a jövő évvel kezdődő, tehát *legujabb áremelkedésekből származó több kiadásunkat is alig fogja fedezni.*

Legyen szabad remélnünk, hogy ez a minket fölötte igen kedvetlenítő mozzanat megértő és résztvevő lélekre talál t. előfizetőinknél. Hogy pedig a jövőre vonatkozó állásfoglalásuk felől idejében tájékozva legyünk: *december 15-ig kérjük a lejárt előfizetések szíves megújítását.*

Kis József pápai esperes „Egyházi beszédek és imádságok. Pápa, 1917.“ czimű kötete kapható szerzőnél. Ára 4 K.

VASÁRNAPI UJSÁG

ELŐFIZETÉSI ÁRA

EGÉSZ ÉVRE 24 K □□ FÉLÉVRE 12 K

Mutatványszámot kívánatra bárkinek küld a Vasárnapi Ujság kiadóhivatala
Franklin-Társulat, Budapest, IV. Egyetem-utca 4. sz.

HANGOK A MULTBÓL A JELENNEK.

— Adventi. —

Ésa. 40, 1—5.

Izrael szolgaság jármában nyögött. Csillagirtó vak éjtszaka borongott fölötte; közel s távolban semmi fény. Tele szabadulás vágyával, jobb jövőre biztató reménységével, türelmetlen lelke legmélyéről szakad föl ismételten a nagy éjtszaka éber virrasztóihoz, a profétákhoz intézett kérdése: *Vigyázó, meddig még az éjtszaka? Meddig még az éj?* A felelet egyelőre alig megnyugtató. *Eljött a reggel, az éjtszaka is; ha kérdeni akartok, kérjétek, forduljatok vissza s jertek el.* És a nép kérdezett és ismét kérdezett. Proféta ajkáról várt vigaszt, biztató ígérést. S ime, mikor már az iga szinte elviselhetetlen, az éjtszaka sötétsége rémes árnyakkal teli: az Urnak követe, a békesség evangéliomának avatott hirdetője hangokat hall, mint a betlehemi mezők pásztorai. Szent hangok, csodás hangok! Magasból jönnek, mint égbeszökkelő tornyok harangjainak ezüstös szava. Maga Isten beszél: *Vigasztaljátok, vigasztaljátok népemet.* És kietlen pusztaságon át hangzik a szózat, a kötelesség szentséges parancsa: *A pusztában készítsétek az Urnak útát.* És több ezer éves vágy, reménység megvalósulását zengi a proféta dicső látomása: *És megjelenik az Ur dicsősége és minden test látni fogja azt.*

Az a régi korszak sokban hasonlít a mi időnkhez. Éjtszaka borong a lelkeken. Aggódás, bánat, gyászéjtszakája. Nincs semmi fény, csak a harci dicsőség véres csillaga világol. Csak az emberirtó fegyverek villanása cikázik be e zord idők éjjelébe. Nemzetünk millióinak ajakán kimon-

dottan, vagy ki nem mondottan ott lebeg a feleletre váró kérdés: Vigyázó, mit mondasz az éjtszakáról? Vigyázó, messze még a reggel? Meddig tart még a rémes éjtszaka, a tömeges emberirtás? Meddig száll még fékevesztett tombolásban a pokollá lett földön a halál angyala? Mikor ragyog föl aranyos sugárban a békesség napja?

Még alig dereng a szürkület s ime a dalos madár már zengi énekét, mellyel a fölkelő napot üdvözlí. Az emberiség most újra adventi idöket él, a türelmetlen, a kínos várakozás napjait tölti; de a profécia már hangzik, az örömmondó szava már becsendül a zord idökbe, évezredek távolából frissen, erőteljesen a jelen népéhez.

Gyönyörű hangok, magasztos hangok; az emberiség nagy karácsonának közeledését hirdetik.

Vigaszt hoznak a gyászolóknak.

Tettre serkentik a munkabírókat.

Biztató reménnyel töltik el a kínosan várakozókat.

1.

Vigasztaljátok, vigasztaljátok népemet, így szól Istenetek. Szóljátok Jerusálem szívéhez és hirdessétek neki, hogy vége van nyomorúságának, hogy bűne megbocsáttatott; hiszen kétszeresen sújtotta őt az Ur keze minden bűneért.

A proféta látta, mint töredeznek nemzete kezéről a szolgaság rabbilincsei s mint virul a rabság fagyos világában a hó alatt a szabadság virága. A váltság műve befejezve még nem volt, Izrael népe még a Kébár vize mellett siratta az őshazát, de a szabadulás előjelei mutatkoztak. Az ihletett proféta csakugyan megérezte a tavasz jöttét, mint a költözö madár a közelebbi kikeletet, vagy a lombhervasztó ősz köszöntését. Ő már elég okot, alapot talál arra, hogy a megtörött nádszálakhoz, a helyzetük siralmas voltát százszorosan érzö, gyászoló szívekhez forduljon a magasságos Isten vigasztaló szavaival: Vigasztaljátok népemet, szóljátok szíve szerint valókat, hogy immár vége a szenvedésnek! Bűneiért eléggé meglakolt már, kétszeresen sújtotta az Ur haragja minden vétkéért! Tovább már nem tarthat, hisz' a szenvedések kelyhe színültig megtölt.

Ha van nép, Izráelen kívül, mely megbűnhötte a multat s jövődőt, úgy a magyar az. Ha egy teljes évezredet élhetett volna át köny- és véráldozat nélkül a békeség aranyvirágos mezején, az sem lett volna túlnagy kárpótlás tengernyi szenvedéseért. De ime újra vérzik s legjobbjai hullanak el az új harczok rettentő küzdelmeiben. Az ég gyászruhás követe szomorú, szívszakgató hírekkel jár házról-házra. Még dúl a rémes viaskodás és mégis vannak már biztató előjelek, hogy nem tart soká. Még zord, havas a tájék, de már nyit a hóvirág, a közelgő tavasz első hirnöke. A lelkek mélyén élő, csirázó s a kemény kérget lassan, de bizonyosan áttörő gondolat: *Az emberi nem boldogságát véres harczok koczkajátékára bizni nem szabad.* Már tisztulni kezd az ellenség előtt is a szemhatár; sokak szeméről kezd lehullani a hályog s világossá lesz, hogy amiért ellenünk fegyverkeztek, keresztül nem vihetik, még ha a pokol minden ördögét, az elvakult gyűlöletet, izzó szenvedélyeket, az emberirtás átkos szellemét szövetségesül nyerik is meg. Tehát czéltalan a további háboruszkodás, a fegyver hatalmára való hivatkozás. Értsük meg egymást. Mikor jön el az emberiség új, nagy karácsona, midőn az Isten angyalai, a szívekbe visszatért szeretet, az elme világossága, a józan belátás köszönteni fogják a bús omladékká változtatott földet: *Békesség a földön és az emberekhez jóakarát . . .* nem tudjuk percznyi pontossággal; de az éjtszaka oszlik, a hajnal közeleg s korunkba is az igazság erejével zeng bele a profétai ige: *Vigasztaljátok, vigasztaljátok népemet, így szól Istenetek!* Szóljátok szíve szerint valókat, hogy eltelt immár az ő ideje. Nyomorúságának vége. Hiszen kétszeresen sujtotta őt az Ur karja minden bűneért. Ha szelet vetett, learatta a vihart. Ha vetett a testnek, aratott elég veszedelmet. Elbocsátotta útjára a hosszú ideig lelánczolt szenvedélyeket; már eléggé megszakgatták a bűnös könnyelműeket, akik merészelték eltépni a kötelékeket. A háboru lángpallosa azok testén vágta a legmélyebb sebeket, kik a pallos számára a tüzet rakták. De már betelt a szenvedések pohara. Közeleg a váltság. Vigasztaljátok, vigasztaljátok népemet, mely a fájdalom vérkönyeit sírja, a kínos

aggodalmaik éjtszakáit vergődve virrasztja s gyászlepelben jajong tépett szívvel veszteségei fölött. Szóljatok szíve szerint valókat, hogy a szenvedélyek kitombolták már magukat. A nagy tüzek hamvadnak, üszkösödnek, nemsokára a végsőket lobbanják és beáll a várva-várt fegyverszünet, beköszönt a béke, az Isten áldott békessége, mikor a multak keserűségein való bánkódást a jelen kötelességeinek teljesítése váltja föl.

2.

Erre utal a próféta is, midőn a nagy kötelességek kiáltó szavát hallatja: *A pusztában készítsétek az Urnak utát, ösvényt egyengessetek a kietlenben a mi Istenünknek! Minden völgy fölemelkedjék, minden hegy és halom alászálljon és legyen az egyetlenlen egyenessé és a bérczek rónává.*

Mig Izrael hetven éven át idegen földön hordozta a szolgaság igáját, az őshaza a hódítók hatalma alatt siralmassá vált. Virágos mezők váltak vad kietlenné, lakott helyek romhalmazzá. Ez így nem maradhat. Izrael ama szentje, a Mória orma fölött szálló Jehova, ily országban nem lakhatik. Utat kell számára készíteni, mint az uralkodónak, amikor valamely vidéket látogatni megy. A próféta, aki beszédét gyakran képekbe öltözteti, bizonyára nem csak arra gondol, hogy drága honi földjének kell átalakulnia, eltűnnie hegynek-völgynek, minden kis egyetlenségnek, hanem sokkal inkább arra, hogy honfitársai bensőleg változzanak át. A völgy, a csüggedtség tűnjék el. A hegy, a bércz, a nemzeti elbizottság, faji büszkeség, az a daczos gőg, mely miatt a népet profétái nem egyszer feddették szigorú szóval, omolják le. A sivár kietlenben, vad pusztaságokon, népe önzésén, hitetlenségén, hűtlenségén kereresztül utat kell vágni az igazság, szentség, szeretet s kitartó állhatatosság számára.

A *ma* nemzedéke sem oldaná meg a háboru után való föladatait azzal, ha eltakarítaná a romokat, melyeket a háboru maga után hagyott, virágzásba hozná azokat a vidékeket, melyeket vad kietlenné, halálmezökké változtatott s egyszerűen fölvenné azokat a kereskedelmi kapcsot

latokat, melyeket a háboru megszakított s fölvenné újra a diplomáciai érintkezés fonalát, rálépne ugyanazokra az utakra, melyeken előbb a gazdasági, ipari, kereskedelmi érintkezést a világgal lebonyolította.

Alapos változás kell a világba. Azaz nem is a világba: a szívekbe! A szívek változzanak meg s megváltozik a világ ábrázata is. A lelkek öltözzenek ünnepi mezbe s a földön ünnepi érzések hymnusza zendül. Nem külső béke kell, melyet fegyverek őriznek, hanem kellene békeszerető s békevágó nemzetek. Omoljanak le a hegyek. A nagy-zási hóbort, a hódításvágy büszke hegyei. A nemzeti hiuság, elbizakodottság bércei változzanak rónává. A völgyeket, az elnyomott, kis népeket töltsék ki nemes tiszta öntudattal s azzal a biztosságot nyújtó érzéssel, hogy a földön nemcsak az oroszánoknak, farkasoknak, sasoknak van joguk élni, hanem a bárányoknak, a galamboknak, a dalós madaraknak s tarka pillangóknak is. A kietlenbe, a zordon pusztaságba, a folyton éhes, szikkadt önzésbe, mely elvonná a betevő falatot is az élni jogosultak kezéből, útát kell vágni a jog, igazság, méltányosság, a szeretet, az egymás boldogítását készséggel munkáló törekvés részére s annak a józan belátásnak és annak a magasztos érzésnek számára, hogy akit Isten életre hívott, annak kenyér is, ruha is, hajlék és egy kis öröm is jár s nem szabad mindent az önzés hársziáinak karmai között hagyni. E nagy célú megvalósítani, az emberiség számára ama jobb kort közelebb hozni mindenkinek szent kötelessége. Az anyák tanítsák gyermekeiket szeretetre, az apák becsületes gondolkodásra; a közélet munkásai példával bizonyítsák be, hogy az ember nem önmagáért s önmagának él; a vezetésre hivatottak mutassák meg életükben, hogy az első mindenek szolgálói. Akkor aztán közelebb lesz hozzánk az emberiség új, nagy karácsona, mikor *megjelenik az Urnak dicsősége.*

3.

Dicsőség! Mennyi becsületes munka, hős önfeláldozás, nemes törekvés tör utána! Mennyi könny- és vérforrás fakadt már érted, vérmezők könnyharmatos virága! Álma vagy

az ifjunak, reménye a bajvívónak, magasztos jutalma az önemésztő, erőfogyasztó küzdelmeknek. Milliók számára csak messziről fénylő csillag, sokak előtt kergetett, de el nem ért lidérczény, még a valóban nagyoknak is csak sírvirága, vagy fényből, szeretetből szőtt halotti szemfedője, melyet a kegyelet borít arra, kitől életében megtagadta és csak a sors ritka kegyeltjeinek vagy útítársa . . . De nem hű útítárs! Hamar elhagyod. A dicsőség babékoszoruját megtépni, a nagyot a dicsőség magaslatairól mélybe taszítani kis lelkeknek mindenha törekvése s a tömegnek édes öröme volt. A Golgota kínjai közt vergődő dicsőség gúnyt s kacaját váltott ki mindenkor.

De a dicsőség Istennek öltözete! Dicsőséggel van körülfogva. Előtte is dicsőség száll, nyomában is dicsőség jár. E dicsőség sugárzik a teremtés munkáján, a mindenség csodaszép arczatán. Ezt a dicsőséget látom szikrázni a nappal verőfényében, erdőn, mezőn, termő rónákon, havas ormok szűzfehér csúcsain; ezt az éj tengerében, a csillagok millióiból kilobbanni. Az Isten dicsősége ég a Sinai törvényadásnál, lángol föl a betlehemi mezőkön s a wittenbergi kolostor szűk falai között. Isten dicsőségét várom a most égő, pusztuló világ fölött is megjelenni.

Miből áll e dicsőség? Mindenható erejéből, mely előtt nincs semmi lehetetlen. Jóságából, melynek határa nincs. Szeretetből, mely a rosztat is jóra fordítja, halálból életet, pusztulásból újulást, átokból áldást, csapásból örömet, könyvből-vérből boldogságot hoz elő. Bölcseségből, mely érthetetlen még a világos látásuak előtt is, de amely csodás útakon át, tűz- és lángtengeren keresztül is a bizonyos boldogulás felé vezeti az emberiséget. Igazságból, melynek sujtó erejét megérzi minden bűnös, üljön királyi széken, bankok bőrpamlagain, vagy gyalulatlan deszkapadon; mely egyaránt jutalmazza az alázatosság egyszerű ruhájába és a hatalom biborpalástjába öltözötteket. Fenséges szentségből, mely előtt reszketve halványul el a gögös elbizakodottság s oltalmat talál a publikánus őszinte bűnbánata. Irgalomból, kegyelemből, mely vigasztalva, gyógyítva hajlik a gyászolókhöz, megtört szívekhez, remény olaját és öröm borát nyújtja a szerencsétlenek, sorsüldözöttek felé s az alá-

zatosokat fölmagasztalja. Ez a valódi dicsőség! Valami olyan, mint a tavasz lehellete és a nyár érlelő ereje: élet és virulás fakad a nyomán. És magasztos, mint az ünneplő gyülekezet éneke, gyönyörű, mint világos éjtszakában az esthajnalcsillag ragyogása, szennytelen fehér, mint a liliomlelkű lány álma és boldogító, mint az anyaszív önzetlen szerelme.

E dicsőség megjelenését hirdeti a világnak a proféta, várjuk mi epedő reménységgel. Amint a proféta reménye valósággá lett s a betlehemi mezőkön néma éjtszaka homályát úzta el, szívek félelmét oszlatta el, milliók bűjút változtatta örömmre: úgy a mi várakozásunk se hiábavaló. Mi sem élünk olyan adventet, melyre karácson nem következik. Még meglátja minden test ragyogni a föld felett az Isten dicsőségét, az igazság, a jóság, a szeretet diadalát.

Amen.

SMID ISTVÁN.

A KRISZTUS ÁLTAL SZERZETT ÜDVÖSSÉG.

— Adventi. —

Luk. 1, 78. 79. *Meglátogatott minket . . .
a békességnek útjára!*

Pál apostol a zsidókhoz írt levélben Jézust az Isten dicsősége visszatükröződésének (1, 3.) nevezi. Első tekintetre talán csodálatosnak tetszik ez állítás; de nagy igazságot tartalmaz. Isten *mindenható*; de ép' úgy van ereje Jézusnak is, mellyel mindent hatalma alá rendelhet; hatalmában szemléljük Isten hatalmát. Isten a legdicsőségebb *bölcsesség* és Istennek e bölcsősége megtetszik a Krisztusban is. Akkor is megvolt e dicsősége, mikor testünket fölvette és megvan most is, hogy az égben él; megvolt a világ teremtése előtt és meglesz akkor is, ha a világ rombadől. Isten merő *szeretet*; de hol tündöklök az nagyobb dicsőséggel, mint a Krisztusban? Nagyobb szeretetről sohasem hallott a világ. Isten szeretete és könyörületessége nélkül bűneiben elpusztul az ember s nincs ereje, nincs érdeme, hogy megszerezhesse Isten kegyelmét; de ha a Jézusnál keres segédelmet, a Megváltó szabadulást szerez lelkének. Mert olyan Jézus, mint a nap: életet, világosságot, kegyelmet és vigaszt sugároz magából, melyhez hozzájuthatnak mindazok, kik a sötét-ségben és a halálnak árnyékában ülnek.

Lássátok. *Meglátogatott minket a naptámadat a magasságból, hogy megjelenjék azoknak, akik a sötét-ségben és a halálnak árnyékában ülnek; hogy igaz-gassa a mi lábainkat a békességnek útjára!*

Jertek, ismerjétek meg

1. *a sötétségben és a halálnak árnyékában ülőket;*

2. a világosságot, mely lábainkat a békesség útjára igazgatja.

1.

Gondoljatok az első emberre, ki létét és mindenét Teremtőjének köszönhetette. Istennek szavát ennél fogva már csak hálából is meg kellett volna fogadnia. A gonoszságra izgató szellem ezt jól tudta s — a monda szerint — nem is azzal kezdte csábító munkáját, hogy azt mondta volna Ádámnak: Szegd meg tilalmát az Urnak, kinek szíved és lelked hálával tartozik. Hanem így szólott hozzá: Az Ur dicsőségét hirdetik az angyali karok, a csillagok, hegyek, tengerek és folyók, hirdeti a föld és az egész természet. És tudod-e, Ádám, melyik művét dicsőítik legjobban? Az embert, téged! Igazán nagy dicsőségére vagy Istenednek; valóban megérdemled, hogy Éden kertjébe, az ég és föld legszebb pontjára helyezett az Ur. Nagy dicsőséget szerzett veled az Isten, rajtad mutatta meg, mire képes. Nem értem hát, hogy tilalmat szabott eléd, ki legfőbb dicsősége vagy. De meg kell mutatnod, hogy neked is van méltóságod! Az okatlan állat, a nyomorult féreg szabadon választhat, te eléd pedig tilalmat szabott az Ur. De csak tőled függ, hogy örökké élj és mindentudó légy, mint maga az Isten (Szabolcsi: *Gyöngyszemek* után). Mikor Ádám e szavaknak engedve áthágta a tilalmat, akkor borult reánk először sötétség homálya, a bűn sötét éjszakája.

. . . Szélvész dühöngött s a szálló fekete felhők elboríták a nap sugarait. Borús idő volt. És az első emberpár szívében is ború és sötétség honolt. Ádám és Éva a patak partján ültek; előttük kedves fioknak, Ábelnek hideg teste feküdt, kit tesvére, Kain meggyilkolt. A szülők arczán sűrű könnyek peregtek végig . . . az első halottra.

— Mit tegyünk — kérdé Ádám — e drága hamvakkal?

Éva a fájdalom miatt nem tudott szólni és újra könnyeivel öntözte a halottat.

— Mig szemünk előtt lesz — mondotta Ádám — a fájdalom mindaddig emészteni fog.

Ekkor egy fáról, mit a szélvész megingatott, madár esett le. Néhányszor csapkodott még, a szegény, szárnyá-

val, aztán kimúlt a kesergő szülők lába előtt. A kis madár nem tudott még repülni s az esés megölte. De az anyamadar leszállt hozzá s mikor látta, hogy nem él, a földbe gödröt ásott a csőrével s a kis halottat eltemette. Aztán elrepült.

— Lásd — mondá Ádám feleségének — ime tudjuk, mit tegyünk kedves fiunk testével.

Utánozták a madárkát; gödörbe tették a halottat s betakarták földdel (Szabolcsi: Gyöngyszemek). A monda szerint így készült el az első sir, a halál árnyéka, a másik sötétség, mely az emberi nemzetre borult.

Bűn és halál. Sűrű, pusztító sötétség az emberi nemzet élete fölött. Ezek árnyékában ülünk mi, mindnyájan. De akinek arról tudomása nincsen, hogy rá nézve a legnagyobb veszedelem a bűn és a halál, nem is igyekszik az tőlük szabadulni. Ilyenek voltak a zsidók is. Azt mondták: Mi okunk volna a félelemre! Nem vagyunk-é Istennek népe? Nincs-é a Jehova tiszteletére templomunk? Nem vagyunk-é az Urral szövetségben? Nem vagyunk-é gyermekei Ábrahámnak, kinek Isten utódai felől a legnagyobb ígéretet tette? És ha testileg egészségesek voltak, ha biztosítva érezték magukat a világi életre: bűneik miatt semmi szomorúságot sem éreztek; hiszen hitők szerint minden bűntől megszabadulhattak, minden bűnt jóvátehetek áldozat, böjtölés és adakozás által. A halál? Az véget vet mindennek. Ha pedig valaki — búslakodván bűnei miatt — a farizeusokhoz és írástudókhöz fordult, azok büszke megvetéssel utasíták el őt, mert nálok a tisztaság minden külső látszata megvolt és gyaláztatnak tartották a bűnösökkel való beszédet.

Hiába vágyódott hát az emberi lélek az isteni kegyelem világossága és vigasztalása után; egész életét búskomorság és szomorúság sötétségében kellett eltöltenie. A sötétségben és a halálnak árnyékában ültek ők; oly nagy volt a sötétség, mint a sírok éjjele, hova a világosság egyetlen sugára sem hatolhat.

Szánalommal és sajnálattal gondolsz rájok; jóleső érzéssel hirdeted, hogy te keresztyén vagy; járhatsz a templomba, az Ur asztalához; ismered az örök élet beszé-

dét; te világosságban élsz. És nem gondolod meg, hogy okoskodásod semmivel sem különb a zsidókénál, kik dicsekedtek a törvény ismeretével és Ábrahámától való származásukkal.

Ha igazán megvizsgálná a lelkét, minden keresztyénnek így kellene szólni: Bűnös vagyok, Uram, ki átkodat érdemli; kárhozott, ki romlottságot talál magában; sötétségben és a halálnak árnyékában járok én. Ha elűzöl orczád elől és haragodat érezteted velem, akkor sem ér igazságtalanság, kénytelen vagyok megvallani: *Uram, te igazságos vagy és a te törvényeid szentek.*

Ahol ily gondolatok támadnak a szívben, ott már oszladozik a sötétség, ott már megkezdte a világosság szabadító és boldogító munkásságát.

2.

A világosság, ki lábainkat a békesség útjára igazgatja: Jézus, ki azért élt a földön szegénységben, megvetésben, gyalázatban, azért halt meg a keresztfán, hogy a szegény bűnösöket és szenvedőket megvigasztalja, a sötétségben és halál árnyékában ülőket világosságra vezesse. Ha Jézus, a lélek világossága, föl nem támadt volna: mint pogány elődeink, mi is élettelen és erőtlen bálványokat imádnánk; hitetlenség és babona uralkodnék fölöttünk. Jézus a nap, ki által Isten kegyelme reánk árad.

El tudjátok-e képzelni a szegény bűnösök boldogságát, kiket a farizeusok elutasítottak, kik könyhullatással keseregtek lelki bánatukban, mikor az Ur Jézus megjelent s hívta magához a megfáradtakat és megterhelteket; hívta magához azokat a szegény bűnösöket, kik érezték, hogy a sötétségben és a halálnak árnyékában ülnek? Sok példát találunk az evangéliomokban arra, hogy a szegények azt sem tudták, miként fejezzék ki köszönetüket és hála-jukat a Jézus iránt, ki aggódó lelköket csodálatos világosságával megvigasztalta. Gondoljatok a szegény nőre, ki a farizeus házánál — hol Jézus vendégségben volt — az Ur lábait könyeivel öntözte és hajával szárítgatta. Olyan volt Krisztus, mint a föltámadó nap, ki elűzi a szívből a szomorúság és kétségbeesés minden homályát.

Bánat, bűn és halál búsítják a mi lelkünket is; de hogy megszabadulhassunk: úgy, amint vagyunk, minden bűnünkkel e nap sugarai elé kell állanunk, hogy annak fényénél megnyiljanak szemeink és megsírassuk bűneinket. Így jutunk Krisztus által bűnbánatra és boldogságra. Mert ahol a bűnbánat, ott a boldogság is. Az ember békében él Istenével; az élet minden nyomorúságában bizalommal fordulhat hozzá, a kevéssel is megelégszik, a csapások közt is rendületlen bizik abban a jó Istenben, ki bűneit megbocsátotta s nyugodtan gondol a halálra, mert tudja, hogy Krisztussal Istennél örökké élni fog.

De nem elég a pillanatnyi fölbuzdulás. Nem elég csak megismerni a világosságot; hanem szeretni kell a Krisztust annyira, hogy példája és tanításai szerint éljünk. Mert aki csak érzi, hogy őt megvilágosította a Krisztus, de azért egy helyen marad s úgy él, mint az előtt, az megcsalja magát, annak a világosság csak lidérczfény.

A világosságnak érezzük segítő kezét. Ösztönöz, segít és vezet az: hitre, erényre, boldogságra, üdvösségre.

*

Jézus az Isten dicsőségének visszatükröződése: igazságot, kegyelmet, szeretetet, életet sugároz reánk.

Nem vagyunk-é hát boldogok? Hiszen *meglátogatt minket a naptámadat a magasságból, hogy megjelenjék azoknak, akik a sötétségben és a halálnak árnyékában ülnek; hogy igazgassa a mi lábainkat a békeségnek útjára!*

Amen.

Krafft K. után, németből

SOÓS KÁROLY.

MA TELJESEDETT BE AZ ÍRÁS.

— Adventi. —

Luk. 4, 16—22.

Ma teljesedett be ez az írás a ti hallástokra. Ez a mondat volt a Jézus Názáretben tartott beszédének alap-gondolata. Beszédét a proféta szavaira alapította: *Az Urnak Lelke van énrajtam, mivelhogy felkent engem, hogy a szegényeknek az evangéliomot hirdessem; elküldött, hogy a töredelmes szívűeket meggyógyítsam, hogy a foglyoknak szabadulást hirdessek és a vakok szemeinek megnyílását, hogy szabadon bocsássam a lesújtottakat, hogy hirdessem az Urnak kedves esztendejét.* Az ószövetség evangélistája, a nagy Ésaiás, akkor hangoztatta e szavakat, amikor látta, hogy népe végre az idegen földön szenvedett hosszú fogságból hazatér. Ebben a tényben az Ur kedves esztendejének, a kegyelem idejének beteljesedését látja; visszaemlékezik az ő profétai hivatalába történt elhivatására és önmagára alkalmazza e szavakat, mert hiszen az ő tiszte sem egyéb, mint az örömmek és megváltásnak békekövetsége s a testi-lelki nyomorból való szabadítás.

Zsidóországban ötszáz évvel később ismét egy proféta lép föl, *a cselekedetekben és beszédben hatalmas* názáreti Jézus, aki szülővárosának zsinagógájában ismétli s ez örövendetes kijelentéssel toldja meg a proféta szavait: *Ez az írás ma teljesedett be a ti hallástokra.* És valóban a Jézus kortársai szeme láttára és füle hallatára be is teljesedett az sokkal tökéletesebben, sokkal boldogítóbban és mélyebb értelemben, mintsem azt a régi proféta és az ő kortársai megjövendőlni, vagy csak elképzelni is bírták. És betelje-

MA TELJESEDETT BE AZ ÍRÁS.

— Adventi. —

Luk. 4, 16—22.

Ma teljesedett be ez az írás a ti hallástokra. Ez a mondat volt a Jézus Názáretben tartott beszédének alap-gondolata. Beszédét a proféta szavaira alapította: *Az Urnak Lelke van énrajtam, mivelhogy felkent engem, hogy a szegényeknek az evangéliomot hirdesse; elküldött, hogy a töredelmes szívűeket meggyógyítsam, hogy a foglyoknak szabadulást hirdessek és a vakok szemeinek megnyílását, hogy szabadon bocsássam a lesújtottakat, hogy hirdessek az Urnak kedves esztendejét.* Az ószövetség evangélistája, a nagy Ésaiás, akkor hangoztatta e szavakat, amikor látta, hogy népe végre az idegen földön szenvedett hosszú fogságból hazatér. Ebben a tényben az Ur kedves esztendejének, a kegyelem idejének beteljesedését látja; visszaemlékezik az ő profétai hivatalába történt elhivatására és önmagára alkalmazza e szavakat, mert hiszen az ő tiszte sem egyéb, mint az örömmek és megváltásnak békekövetsége s a testi-lelki nyomorból való szabadítás.

Zsidóországban ötszáz évvel később ismét egy proféta lép föl, *a cselekedetekben és beszédben hatalmas* názáreti Jézus, aki szülővárosának zsinagógájában ismétli s ez örvendetes kijelentéssel toldja meg a proféta szavait: *Ez az írás ma teljesedett be a ti hallástokra.* És valóban a Jézus kortársai szeme láttára és füle hallatára be is teljesedett az sokkal tökéletesebben, sokkal boldogítóbban és mélyebb értelemben, mintsem azt a régi proféta és az ő kortársai megjövendőlni, vagy csak elképzelni is birták. És betelje-

sedett nemcsak a Jézus korának gyermekei, hanem minden idők és a föld minden népei számára; mert Jézusban az Ur kedves esztendeje és a kegyelem ideje mindenk számára megérkezett.

Jöjjetek, K. T! lássuk meg, hogy *mit hozott az emberiség számára a názáreti Jézus és mégis miért idegenkednek oly sokan az ő isten-emberi alakjától?*

1.

a) Hogy mit nyert az emberiség az Ur Jézus Krisztusban, azt ő maga e szavakkal fejezi ki: Az Ur kent föl és küldött engem, hogy hirdessem az evangéliomot; predikáljam az Ur kedves esztendejét! *Ez az írás ma telt be a ti hallástokra.* Mintha csak azt mondaná: Ma telt be énbennem és énáltalam! És csakugyan, amit Ésaías hirdetett, azt hajtotta végre és töltötte be ő nem betű szerint, de magasabb, szellemi értelemben; a jóslat beteljesedése Jézus Krisztus volt a szó szoros értelmében.

Neki az Isten nem mértékkel adta az ő Lelkét; azért volt beszédben és cselekedetben oly hatalmas. De különösképen a szegényekhez, a nyomorultakhoz és betegekhez, a vámosokhoz, bűnösökhöz és vágyó lelkekhez szólott az ő küldetése, amit hegyi beszédének eme kezdő szavai igazolnak legvilágosabban: *Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyeknek országa.*

Mikor a kegyelem idejének elérézését hirdetni a földre jön, első sorban az elfáradottakat és megterhelteket hívogatja magához, a bűnbánó szíveket biztatja és a beteg, megtört lelkeket gyógyítja. A vakoknak és tévelygőknek útjára égi sugarat lövell; a foglyokról a terhes bilincseket leszedi, a bűn köteleibeiben vergődőket megszabadítja s kivétel nélkül minden embert Isten fiává és egymásnak testvérévé tesz.

És mindez az üdvözítő munkálkodás annyira szemünk láttára és fülünk hallatára történik ma is minékünk, mint történt akkor a Jézus idejében az ő kortársainak, mert az ővele megkezdődött *kegyelem-idő* ma is tart és az időknek végéig tartani fog.

b) Ez volt a minden idők számára hirdetett üdv

evangéliomának a tartalma, K. T! De vajjon minő *benyomást*, minő hatást gyakorolt az a hallgatóságra? Minő hatással volt akkor és minővel föllépése után?

Akkor az ő názáreti honfitársai örömmel látták Jézust maguk között zsinagógájukban s még nagyobb tetszéssel fogadták azt a nyilatkozatát, hogy a szokásos bibliai részt ő akarja fölolvasni s a gyülekezet előtt magyarázni. Mikor az alapigénkül vett szöveget fölolvasta, már a nagyjelentőségű szavak olvasása alatt annyira lebilincselte hiveit, hogy mikor a könyvet betette, minden szem reá irányult. Észrevették róla már akkor, hogy itt olyan valaki olvas, aki az írásnak nem szavait, hanem *lényegét* látja s akinek tisztán látó, mélységes szellemet tükröző szemei képesek egészen más dolgokat magyarázni ki a biblia szavaiból, mint bármelyik nagy tudósnak tartott rabbijuk. És mikor az olvasást végezve, a tekercset félretette és beszédét e szavakkal megkezdte: *Ez az írás ma teljesedett be a ti hallástokra*, akkor kénytelenek voltak elismerni, hogy valóban az *Urnak Lelke* beszél őbelőle, mert amit mond, az nem valami betanult beszéd, aminőket eddig hallani szoktak, hanem a szívnek érzéséből fakadó lélek és élet; igazság és üdv, melyet nemcsak hirdet, hanem földi testvérei számára önmagában már el is hozott. És mégis elfordulnak tőle, megbotrátkoznak benne.

Amikor már megérkezett, aki eljövendő vala, amikor tudniok, látniok és érezniök kellett, hogy a világot megváltó Messiás és őbenne az *üdv*, melyre a proféták jóslata s a népnek reménye és vágyakozása évszázadokon át irányítva volt, csakugyan eljött és a legszebb remények már valósággá váltak: most attól, aki a megváltást és üdvöt magában hordja, idegenkednek, megütözköznek benne és elfordulnak tőle azok, akik szívszakadva várták századokon át. Vajjon miért ez az érthetetlen fordulat? Miért e kimagyarázhatatlan hálátlanság?

2.

a) Az *Emberfia*, kihez hasonló a proféták között nem vala, az *Urnak Lelkétől* fölkenve csakugyan megérkezett. Igaz, hogy nem koronás fővel, nem kormány-

pálczával és fejedelmi kísérettel jött; nem azzal a földi pompával és királyi méltósággal, melynek fényében a zsidók a földi Messiást álmódta. Nem az égnek felhőin érkezett, 12 légió angyaltól kísérve; hanem mint ember jelent meg, a földön járva, hasonlóan az ő testvéreihez. Názáretben jól ismerték őt, tudták, hogy szegény ács-mesternek fia s látták őt egyszerű sorsban fölnevelkedni, mint jó és szelid gyermeket. S látjátok, K. T! éppen az ő *egyszerű származása* volt honfitársai szemében a botránkozás legsúlyosabb köve! Az, hogy miképpen lehessen *Istennek fia* az, ki közülök született, köztük nevelkedett! És csodálatos! Később is sok keresztyénre nézve ez volt ama szirt, melyen hitének hajója törést szenvedett; az a leginkább boldogító igazság, hogy ő oly közel állott hozzánk, a miénk, testvérünk volt egészen s mégis az élő Istennek fia!

Óh, hiszen egyedül ez a vigasztaló, ez a boldoggá tevő, ez a reménnyel eltöltő tudat és bizonyosság a mi vergődő, bűnökkel terhelt lelkünkre nézve, hogy ő testvérünk nekünk s mégis Isten fia és bizonyosokká tett minket afelől, hogy vele együtt lehetünk mi is Isten fiaivá! Ő nem elérhetetlen, nem a távol bizonytalan homályában messze fölöttünk lebegő ideál, hanem az Istenhez jutásban úttörőnk, elsőszülött és egyetlen közvetítő. Egyedül ezért intézheti hozzánk ezeket a boldogító szavakat: Tölem tanuljatok; engem kövessetek; *legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes; legyetek ti is a ti mennyei Atyátok fiai!* (Máté 5, 45—48.)

Ti megbotránkozók! Ti kételkedők! Hát nem érzitek-é, hogy éppen az kölcsönöz értéket, tartalmat és célt a ti erkölcsi életeteknek, emberi méltóságotoknak és küzdelmeiteknek, hogy ő közülünk való, testvérünk nekünk; s ő, aki mindenfelől kísértetett, éppen úgy, mint mi, de anélkül, hogy vétkezett volna, diadalmaskodott: bizonyossá tett, hogy neked is győznöd *lehet*, neked is győznöd *kell*, az ő ereje által . . . mert a hatalom, mely meggyőzte a világot: a mi hitünk! (1. Ján. 5, 1—4.)

A tanítványok már kezdetben tapasztalják és állítják, hogy *akik őt befogadják, hatalmat ada azoknak, hogy Isten*

fiaivá legyenek, azoknak tudniillik, akik az ő nevében hisznek (Ján. 1, 12.). Ti botránkozók és kételkedők, a helyett, hogy szavakkal hadakoznátok, igyekezzetek inkább Jézus ama tanítványainak nyomain járni, akikben — bár vé-rükből és csontükből való emberek — ma is az Atyának és Fiunak Lelke lakozik és hallják magukra nézve az örök-kévaló Atyának fiuvá fogadó szózatát: Te vagy az én szeretett fiam, akiben gyönyörködöm; s akkor lehettek ti az Istennek fiaivá.

b) Más kételkedők ellenben nem a Jézus *ember* voltában hanem *isteni nagyságában és méltóságában* akadnak fenn s nem tudják fölfogni, hogy az, aki maga *Emberfiának* nevezte magát, hogyan tarthatott ugyanakkor igényt az *Istenfia* nevezetre is. Ezek ha nem is ragadoznak köveket ellene, mint istenkáromló ellen — miként hajdan a zsidók tevék (Ján. 10, 31.) — azért közönyösen és szánakozó nevetéssel fordulnak el tőle, mint valási rajongótól.

Igen, K. T! Jézus Krisztus Isten fiának nevezte és tartotta magát és biztosított mindenkit, hogy aki őt látja, az a mennyei Atyát látja. Igen. Az *Emberfia* teljes joggal intézhette embertársaihoz e szavakat: Senki sem ismeri az Atyát, hanem csak a fiu; s azt is hozzáteheté: Aki engem látott, látta a Atyát! (Máté 11, 27; Ján 14, 7—9.). És látjátok, K. T! az volna a mi nyomorult életünkre nézve rettenetes, ha mindez nem volna igaz! De ő hirdette, állította és kétségbevonhatatlan bizonyítékát adta ennek boldogító és könyörülő szeretetében, Isten iránt haláláig menő engedelmességében, életében, annak tényeiben, isteni lélekkel viselt méltatlan szenvedéseiben és üdvözítő halálában egyaránt.

Jézus fentartás nélkül hirdette ezt, különösen Péter ama nevezetes vallomása után, melyet nem hus és vér, hanem a mennyei Atya jelentett ki neki, először tanítványai és közvetlen környezete, azután a nép, a hatalmasok és az egész világ előtt. Fentartotta azt a vádak, a méltatlanságok és a kereszthalál borzalmi között is. Mikor pedig a földtől megvált, az Isten és az isteni élet után epedő emberiség számára legfőbb hittétel és szent örök-

ség gyanánt hagyta ezt a biztatást: Aki a Fiuban hiszen, annak örök élete van.

Ti kételkedők, kik a keresztyénséget, a keresztyén üdvigazságokat és életet oly szívesen szeretitek hangzatos állításaitokkal kétségbevonni: meg tudjátok érteni, föl tudjátok fogni ezeket? Igyekeztek első sorban megérteni azt, hogy mit jelentenek e szavak az Üdvözítő ajkain: Én és az Atya egy vagyunk; micsoda a Krisztusban, mint Isten fiában vetett hit, mely örök életet biztosít; s ha ez sikerült, akkor többé kétely nem fogja gyötörni fejeteke, hanem boldogító érzés gazdagítja szívetek.

Hisz' kérdezem, mit érne egy olyan Üdvözítő, aki nem áll magasabban, mint én magam? Aki az eget akarja a földre hozni, Istenhez vezetni, boldoggá és idvezültté tenni akar engem: vajjon nem kell-e annak mindenekelőtt önmagában hordania az eget s nem kell-e legbensőbb életközösségben állania a mennyei Atyával?

Igen, igen, K. T! Érzem és tudom, hogy ő teljesen *egy* az Atyával, mert őbenne a szeretet Istenének tökéletes kijelentése szállott a földre le: azért képes önmagát bennem is megdicsőíteni, azért tud magához emelni és Istennek megváltott gyermekévé tenni engem is.

Hiszitek-é, kételkedők, hogy a Krisztus szeretete ma is bámulatos csodákat tesz, a megtérésnek, a gyógyulásnak, a halálból való föltámadásnak s a lelki újjászületésnek bámulatos csodáit? Hiszitek-é, hogy ez a szeretet képes ma is lehozni az eget a földre és az emberi szívekbe? Képesek vagytok-e másokra és magatokra nézve ma is hallani a testi és lelki gyógyulást követő krisztusi biztatást: Bűneid meg vannak bocsátva, kelj föl és eredj el, többé ne vétkezzél!? Arra törekedjétek, hogy ezt a boldogító tapasztalatot önmagatokon tehessétek és akkor ti is hinni fogtok!

*

K. T! A Krisztus isten-emberi szeretetének csodái földön járta óta folyton tartanak és pillanatig se szüneteltek. Ma is boldogító igazság kivétel nélkül mindnyájunkra nézve, akik az ő testvérei és megváltottai vagyunk, hogy akik őt befogadják, azoknak ad hatalmat arra, hogy Isten

gyermekeivé lehessenek. Azonban ne legyünk tévedésben és ne csaljuk meg magunkat: a keresztyénség nem szavakban, hanem erőben áll.

Sokan, akik hitükkel dicsekednek, de folyton csak az *Uram! Uram!* kiáltást hangoztatják és csak szemeiket forgatják, nem ismerik meg a Krisztust s a Krisztus sem fogja övéinek tartani őket. Sokan pedig, akik hitük boldogító erejében dicsekvés nélkül, csendesen élnek s isteni és emberi rendeltetésüket, ha talán szűk körben, vagy alárendelt helyzetben is, igaz hűséggel teljesítik, majd hallani fogják az isteni Mester ajkairól az elismerésnek szavát: Jöjjetek, én Atyámnak áldottai! A kevésen hivek voltatok, többre bizattok ezután; menjetekek bé a ti Uratoknak örömébe!

Azért boldog az, aki meg nem botránkozik.

Amen.

Kneucker nyomán

JANCSÓ SÁNDOR.

AZ EZÜST SÍP.

— Adventi. —

Jel. 22, 20. *Jövel Uram Jézus!*

A csendes munkáju öreg; a dél szakában óriásnak tetsző, bajtól, szenvedéstől nem riadó férfiu; lángoló tü-zére folyton friss táperőt nyerő ifju: időről-időre áthágha-tatlan magasságok, áthidalhatatlan mélységek elé kerülnek.

Mint segítsenek magukon?

A mesék szerencsés kalandozói ilyenkor veszik elő a messze hangzó ezüst sípot. Belefújnak s jön a tündér, a hosszú szakállu törpe, a hegyeket átlépő óriás, ki által megcselekszi a lehetetlent a síp boldog tulajdonosa.

Mi szülte meg ezt a csoda-sípot? Az a sok lehetet-lenség, amivel a földön találkozunk. A megcsalt szív; az összezsugorodott, letört jóakarát; a lemondás ellen küzdő vágy, a bilincsbe vert cselekvő erő . . . mind, mind ezüst síp után nyúl a rózsaszínü köd leszállásakor.

A tudomány ismer eleven erőt. Nos, ez az eleven erő borítja a vágyra e rózsaszínü ködöt, melyben varázs-szavú ezüst sípot érzünk. Ez az eleven erő teremti az elhatározó pillanatokot, mert hiszen nem bir az ember örökké várni.

De hát hiába való minden izzó akarat, mégis csak várni kell. Sőt mi más az élet: várakozásoknak szünetlen kapcsolata, azaz örök várakozás, mert az egyik kielégítés-ből születik a kielégítésre való vágy.

A cselekvő erőnek, az eleven erőnek megpihenése, álma is vágyak fogamzó helye. Tehát az eleven erő egy olyan vesszőszál, melyet akárhány darabra tör a lehetetlenség, nem vész el, sőt minden paránya friss rügyet bocsát.

De ennek ellenében mégis fennáll az a tény, hogy az ember bizonyos lehetetlenségeket nem képes leküzdeni. S teremtsen bár a természettudomány a termő anyagok párosításával állatot vagy éppen embert: mindez a daczos, kihívó birkozás nem képes elfedezgetni azt a szomorú, valót, hogy a maga élete megtartása előtt tehetetlenül roskad össze az ember.

Hát a társas élet számlálhatatlan erkölcsi lehetetlensége! A milliárdnyi érdekek, érdekkörnek összeütközése mind, mind áthághatatlan torlaszt állít az egyének elé. S a lehetetlenség előtt ökölbe szorul először a harag keze, de aztán, mivel a lehetetlenség minden harag ellenére is csak lehetetlenség marad, reá ereszkedik az agyra, a szívre a rózsaszínű köd, melyben a kéz az ezüst síp után nyul. Sajnos, az a mesében maradt. De nem teljesen. A milliárdnyi vágy, valamennyi néma síppá válik s egy csodás, hatalmas orgonában ölelkezik, fonódik össze az Ur tróntermében. Amik itt nem fértek meg egymástól, ott isteni harmoniában olvadnak össze. Ez orgona búgását csak az Ur érté meg s ezt hallá belőle: *Jövel Uram Jézus!*

Igen; a tengersok néma síp így szólal meg az Ur előtt. Így szólal meg ma is a lehetetlenségek előtt meghökken *ész* s a rajongó *szív*, sok ezüst sípnek e két nyugtalan gazdája.

*

Óh Isten gazdagságának, bölcseségének és tudományának mélysége! Mely igen kikutathatatlanok az ő ítéletei és kinyomozhatatlanok az ő útai! Mert kicsoda ismerte meg az Ur értelmét, vagy kicsoda volt néki tanácsosa? Avagy kicsoda adott előbb néki, hogy annak visszafizesse azt? Mert őtőle, őáltala és őreá nézve vannak mindenek. Övé a dicsőség mindörökké . . . rebege Pál apostol a Rómabeliekhez írott levelében (11, 33—36.).

Az ész bölcseségének e fehér magaslatán boldogan pihent. A gondolatok galambjai ártatlan örömök között szálldogáltak itt. De elkövetkezett az áradás. Az emberi-

ség folyama kilépett partjai közül, melyek közé az Üdvözítő terelgeté. *Legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes.* De nagyon elragadó is az a tökéletesedés! Unszoló meder, melybe mámorosan dőlnek a vágyak merész lendülésű hullámai. És van ebben a mederben olyan szédítő iram, káprázatos színbőség, hogy azt elemezni nem tanácsos.

Tökéletesedés! E fényforrás megközelítése céljából három sinpárt rakott már le az ember a legujabb időben. Egyet a földön, egyet a vízben, víz alatt, egyet a levegőben. Az ész madarai repülnek e csoda sinpárakon, hogy a szívnek örömet, a váagnak kielégítést hozzanak. Csak azt az olajágot nem hozza már a fehér galamb! Rettentetes tökéletesedés . . . Örök bolygó Izraellé tette az egész emberiséget. Az északi sarktól a déli sarkig jár, a tenger mélységeiből a felhők fölé száll. Megvámolják a nap melegét a pákosz gyermekek; csennek a sarkok fagyhaló hidegségéből; elorozzák Hephaisztosz villámpörölyét; megtépázzák a saskeselyűk szárnya tollát és csillagokat sodornak — mint fecske az ereszt — amíg ott, az ismeretlen, az észrevétlen hajlékban imádkozik vigasztalhatatlanul egy álmatlan édes anya, kérdezi az ártatlan, reszkető árva: Édes apám hol van? s te hol vagy, anyám? Óh, be' ügyefogyott választ ad ezekre a postán jött lapocska!

S mindez a fényért, a kényelemért hozott áldozat. Ugy akarja tökéletesíteni életmódját az ember, hogy egyre újabb s vakmerőbb eszközökkel rendezze be a földet. „Mert az ember egyszer él, Isten tudja mit remél.“ Babyloni függő kertjeibe csalogányt fészkeltet, hogy neki énekeljen; halastóiban aranyhalak pikkelye szikrázik a napfénytől, mit oly édes a partról nézni. Orvosi termeiben átlótt szerveket javít, foltoz ki, hogy egy szerető szív meg ne hasadjon. Gyárt mű-kenyeret, hogy az egyszemű cyklopszok kínját nyomorúlt gunnyal toldja ki. Állít világító tornyokat, hogy a megtorpedózott hajó népe láthassa elborult szemével tengerbe vetett ágyának igazgyöngyvánkosát.

Csak kevesek azok, kik a Pál apostol igaz bölcseségének lámpását magasra tartva bizton lépkednek át az új

örvénylő chaosz fölött, azt sóhajtván: Mit ér mindez? Ha szeretet nincsen énbennem, olyanná lettem, mint a zengő ércz és pengő czimbalom . . . Hiszen szegények mindig lesznek közöttünk, azért hát jobb, ha az alabástromból való szelencze drága kenetét Jézusra töltöm. És bizonyos az, hogy aki engem hallgat, lakozik bátorsággal és csendes lesz a gonosznak félelmétől (Péld. 1, 33.). Óh, jövel hát Uram Jézus! Hív téged a mindent vizsgáló ész, mely belátja, hogy hír, kincs, dicsőség csak hiábavalóság és a léleknek gyötrelme. Az ész, mely szédítő magasságban járt, letelepszik a te lábaidhoz hallgatni ama beszédeket, tudván immár mindenek előtt, hogy jó csendességben lenni és várni az Urat. Óh, jövel hát Uram Jézus! Leszállt agyunkra a vágyakozás rózsaszínü köde, ajkunknál ezüst sip . . . Im' téged hívunk.

*

A szív sokszorozott óhajtással hívja ma Jézust. A szív, tudjuk, a szeretet megszemélyesítése. Azt hiszem, egyet értünk abban, hogy minden áldásos munka eredeti szerzője ez a szív. Ez készíti az észt, hogy az eszközt és módozatot kitervelje, megalkossa és használatba vegye. Tehát az ész munkája akkor testesíti meg a jót, ha a cél a szív tűzi ki. Hogy milyen írtóztató munkát képes véghez vinni az ész szív nélkül, fekete példákkal szolgál a jelen világháboruban használatba vett tömérdek pokolgép, öldöklő eszköz. E gépek és eszközök föltalálónak volt-e szívök? Feltétlenül. Csak eszük dolgozott szívtelesen. Lehet, hogy családjukat, gyermekeiket, hazájukat végtelen szeretettel szerették ők is, mint ti. Sőt éppen ezeknek fénybe, dicsőségbe helyezése céljából töltöttek álmatlan éjtszakákat kísérletező műhelyekben lombikok mellett. Tehát nekik is volt szívök. De vadul önző, fajimádó, Jézust nem ismerő.

Hajh, borzalmas munkát is végez az ő szeretetüknek termése. Összekúsálta, szétmarczangolta a szívek aranyfonalait, melyeket Jézus gyöngéden lágy hálóvá szőtt, hogy bele foglalja az egész világot. *Szeressétek ellenségeiteket, áldjátok azokat, akik titeket átkoznak, jót te-*

gyetek azokkal, akik titeket gyűlölnek és imádkozzátok azokért, akik háborgatnak és kergetnek titeket (Máté 5, 44.).

Az Atya kertjében kötötte Jézus e bűvösen csengő, csoda-mézü virágcsokrot, hogy mézével megrakja az ember-szívet. És meg is telt sokaknak szíve csordultig, hogy szinte új ég és föld lőn. De valának sokan, kik édes bor erejének tulajdonították ezek szemének csillogását, testvéri kezöknek meleg szorítását.

Legközelebb van az ember önmagához, mondják ezek. Ez az önszeretet készíté az ősi Róma előkelőit, hogy külön házi isteneknek emeljenek oltárt, akik csak az ő családjukat védelmezzék (Penates).

A mai pogányok nem hisznek már a tehetetlen házi istenekben, hanem gázbombákat, aknavetőket, százakat seprő gránátokat, farkasvermeket, rókalyukakat készítenek; mert hiába! az ember mégis csak magához van legközelebb. A szomszédban csak hadd legyen fekete gyászban a gyöngye asszony; csak hadd nyugósködjék, apró kezét nyújtva, az éhes gyermek: Még se jön édes apám azzal a jó, puha kenyérral, meleg ruhácskával, czipőcskével, amit ígértél, jó anyám?

Szegény asszonyok! hol is van, de jó is volna az ezüst síp . . . Hogy belé fújnátok, aztán jönne, egyszerre ott teremne az édes, megálmódott valaki, a jó ízű, puha belü kenyerrel, meleg ruhácskával . . .

Egyik híres zeneszerző (Mozart) gyermekkorából jeyezték föl, hogy zenét tanító apja annyira elszegényedett, hogy otthonn nem volt kenyér s az apának munkájához illő ruhája teljesen elkopott. A későbbi híres zeneszerző, mint kis fiu, nővérel az erdőn futkosott. Talán száraz galyat szedegettek. Egyszer a két ártatlan gyermek egymással szembe nézve térdre borul és angyalok buzgóságával kéri az Istent, hogy szegény atyjoknak jó fekete ruhát és mindnyájuknak kenyeret adjon. Ezt az égbe illő jelenetet egy fa mögül nézte és hallgatta végig a hófehér szakállu császár s a szeme könybe lábadt. Gyorsan oda-lépett a két térdelő gyermekhez s így szólt: Menjetek haza gyermekek, amit kértetek, mindaz otthonn lesz ha-

mar. Ezután a hófehér szakállu öreg császár eltűnt az erdő fái közt. A két gyerek elragadtatva futott haza ama boldog meggyőződésben, hogy a jóságos ősz maga Isten volt. A kért dolgok csakugyan gyorsan előkerültek a császár jóvoltából. Az ő ezüst sípjuk az ima volt, a csodatevő segítség a szeretet.

Ilyen ezüst sípunk nekünk is van. Még a legszegényebbé is oly nagyon szépen szól. A béna, rokkant, vak is olyan kimondhatatlanul gazdag és győzelmes lesz vele minden lehetetlenség fölött. A mi ezüst sípunk hívására is eljő a király. Ő az, akinek eljövételét napkeleten harsolás angyalok, pásztori énekek már jelentik is. Király-asszonyok dajkálják. Ő megtalálja a szívek elszakadt aranyfonalait, összeköti azokat, megszövi a lágy, selyem, puha hálót, hogy a világ üdvösségének hamvai benne megelevenedjenek.

Csönd . . . Az adventi várakozás rózsaszínü köde leszáll eszünkre, szívünkre; kezünkben, ajkunkon az ezüst síp és mindnyájan szólunk, hívunk: *Jövel Uram Jézus!*
Amen.

FARKAS DEZSŐ.

VAN-E OKUNK KARÁCSONI ÖRÖMRE ?

— Háború idején. —

Luk. 2, 1—14.

Karácson ünnepén újra fölhangzik ajkainkon a régi megszokott öröm-ének. De mintha már kevesebb volna benne a melegség, a megyőződés. Olyan, mint a préselt virág. Alakra ugyanaz bár; de a színe fakóbb, az illata elmosódottabb: hiányzik belőle az élet. A szív átérző, meleg lüktetése. Mig ajkaink a karácsoni öröm-éneket zengedezik, a lelkünk megtelik fájdalommal, ha a harctéren küzdő vagy a kórágyon sinylődő kedveseinkre gondolunk.

Szomorú karácson! Telve fájó, megrázó ellentéttel. Az Úr dicsőségének fénysugara, mely hajdan a betlehemi mezők fölött felragyogott, síró szemek könyein törik meg. A mennyei fényözön helyett lángba borított városok, falvak s ellenség után kutató villamos reflektorok és szétrobbanó srapnelek világitanak bele az éjszakai sötétségbe. Az angyal születést hirdet, mig nekünk az irtózatot halál tárul száz meg száz alakban szemünk elé. A mennyei seregek sokaságának dics-éneke belevész az ágyuk fülsike-títő bömbölésébe. A megnyílt égből aláhangozó karácsoni békeüdvözlésre harci zaj, fegyvercsattogás felel a földről vissza. Hófehér angyalszárnyak helyett kattogó, berregő gépmadarak szelik a levegőt. Dávid városában újszülött kisedének örvendez egy boldog édesanya: a mi városainkban és községeinkben pedig keblükről letépett s a háború vihara által messze sodort drága gyermekeik után sírnak, jajongnak az édesanyák. Csillogó szemű Máriák helyett megkeseredett szívű Márakkal (Ruth 1, 20.) népesedett be a világ. Ott a szegény istállót is boldogság

tölti be, míg itt a gazdagok palotáiban is gyász, fájdalom honol. Betlehem mezőin pásztorok tanyáznak és vigyáznak éjtszaka az ő nyájok mellett, hogy valami ragadozó vad meg ne dézsmálja; a mi fiaink a harcmezőkön virrasztották át a szent estét, hogy a hazánkra éhes, nemzetünket megsemmisíteni akaró ellenséget távol tartsák tőlünk. Azokat a pásztorokat, midőn elszunnyadtak, égi hang költé fel álmukból; a mi szegény véreinket meg, ha nehéz fáradalmaik után elcsigázva lepihennek, a pokol zenéje riogatja, ébreszti új reggelre.

Mert ha ez ünnepi órák tartamára fegyverszünetet teremt is esetleg az egymás ellen küzdő, ellenséges népek között az égi üzenet — *Békesség a földön!* — utána ismét s talán a pihent erők megújuló, fokozott hevességével csapnak össze a gyilkoló fegyverek. Az egy perczre megnyílt csodás fényességű eget újból elborítja a puskák és ágyuk füstfellege.

Óh, de máskép' szeretttük volna megünnepelni e napokat! Három szomoru, véres karácson után legalább a negyediket. Ujjongó örömmel, szereteteinket a keblünkre szorítva; nem így, érettük aggódva s rettegve. Háromszori csalódás után bár remélni nem mertük, de titokban, a lelkünk mélyén annál forróbban vágytunk végre egy boldog, örvendetes karácson után, mely békességet teremt a földön s jóakaratot hirdet az emberekhez. De mintha ez a békesség végképen eltávozott volna a földről és az embereknek egymáshoz való jóakarata teljesen megszűnt volna . . . Ily körülmények közt lehet-e, szabad-e örülnünk? Van-e okunk karácsoni öröme? S ha igen, vizsgáljuk meg:

1. *Mi az az öröm, melyet a karácson hirdet?*
2. *Hogyan lehetünk ennek az örömnek részeseivé?*
3. *Mire kötelez ez az öröm minket?*

1.

Ne féljeteK, mert imé hirdetek néktek nagy örömet, mely az egész népnek öröme lészen: mert született néktek ma a Megtartó, ki az Ur Krisztus, a Dávid városában. Így szólt az angyalnak üdvözlete a betlehemi mezőkön a pásztorokhoz ama szent karácsonéjjelen. Éj volt

akkor a földön, amidőn ez örömhír először fölhangzott; hosszú, csillagtalán, sötét éjtszaka. És pedig nemcsak Judeának hegyeit takarták be az éjnek árnyai, hanem az egész Izráelen rajta feküdt a nyomorúságnak sivár éjtszakája. De mint valami új teremtési szózat csendült bele a kornak amaz éjjelébe az angyali üzenet: *Imé hirdetek néktek nagy örömet: mert született néktek ma a Megtartó*.

Az éjtszaka, a nyomorúságnak és szomorúságnak éjtszakája, mely Izrael lelkét borítá, ráborul, ránehezedik a mi lelkünkre is. Lehetett már máskor is egyeseknek, sőt egész családoknak is szomorú karácsona; de oly sokaknak, mint ezuttal, talán még sohasem. Egész népeket, nemzeteket talál bánatban a karácsoni öröm. Valóban, oly sokan elmondhatják magukról a költő szavait:

Énhozzám is benézett a karácson,
Tán csak azért, hogy bús orcát is lásson
És rajta egy pár reszkető könyűt.

(Petőfi)

Óh, ahová most benéz, sok bús orcát láthat és sok reszkető könyűt a pillákon. A tegnapi szent estén a karácsonfa tövében sokkal több volt a könyes arcz, mint a mosolygás, amely talán csak az irtózatoss világeseményekről mitsem tudó ártatlan gyermeki ajkakon jelent meg. Mert a szent-esti énekből, ha ugyan a szomorúság sok helyütt teljesen el nem fojtotta, hiányzott egy-egy kedves hang: az édesapa, a jó férj, a szeretett gyermek hangja. S mintha az a hiányzó hang adta volna meg máskor a karácsonesti ének tiszta csengését és szívet átjáró melegségét, varázsát: a többiek ajkáról oly bágyadtan, bizonytalanul szállt fölfelé könyeik közt az ének. Mint a sebzett szárnyú madár.

De mi örülni való is lehetne e karácson ünnepén? mondjátok, gondoljátok talán. Ha itthonn volna az, aki után a szívem eped, akiért a lelkem aggódik, akkor tudnék én is örülni a karácsonnak; de így hidegen, érzéketlenül hagy. Mert nincs semmi okom az öröme. De talán mégis van valami, K. T! Hogy micsoda, megmondja az angyal: Született néktek a Megtartó! Örülsz, ugy-e, vitéz hadaink sikereinek; s a haza szabadítóit, nemzeti és

állami létünk megmentőit, fentartóit látod bennük? Örülsz, ugy-e, a reánk támadó ellenség fölött nyert diadaloknak? De lásd, van nekünk egy sokkal veszedelmesebb ellenségünk, amely legbecesebb tulajdonunkat: a lelkünket támadja, ostromolja állandóan s legdrágább kincsünket: üdvösségünket, mennyei boldogságunkat akarta elrabolni. Ez a bűn. Hát vajjon annak a tudatnak nem örülnél-é, hogy van Valaki, aki e fölött a legszívósabb, legalattomosabb és legveszedelmesebb ellenségünk fölött is diadalt vehet s vele szemben is megtarthat minket. Nézd, halld, ennek a Megtartónak a születését hirdeti a karácson.

Évezredekén át nyögött az emberiség a bűnnek leigázó, lelket gyötrő hatalmában. S az évezredek méhéből fölzokogó kínos, vergődő sóhajtás a szabadulás után elhat egészen Pálig: *Óh én nyomorult ember! Kicsoda szabadít meg engem e halálnak testéből?* (Róm. 7, 24.) Erre az epedő sóhajra felel a karácsoni angyal: *Hirdetek néktek nagy örömet: mert született néktek ma a Megtartó.* A Megtartó, aki eltiporta a kigyónak fejét, aki szétszakgatja az ördögnek a lelkek megejtésére font bilincseit. A Megtartó, aki kiengesztelte a bűnös földdel az eget, aki ártatlan szenvedésében és halálában lefizette helyettünk és értünk a váltságdíjat. A Megtartó, aki a küzdelmek és megpróbáltatások között is, láthatatlanul bár, velünk van sebeket gyógyító, fájdalmat enyhítő igéjével s könyeket letörlő vigaszával; aki koporsó fölött is győzelmet aratott s még a halálban is megtarthatja a mi lelkünket az örök életre (Jak. 1, 21.).

Ne szomorkodjatok, ne sirjatok, ne féljetek tehát! Hiszen ilyen Megtartó születésével csakugyan nagy örömet hirdet a karácson. Igen ám, de hogyan lehetünk ennek az örömnek mi is részeseivé?

2.

Hirdetek néktek nagy örömet, mely az egész népnek öröme leszen, így az angyali hiradás. Isten tehát mindenkinek szerzett egyszülött Fiában örömet, váltságot; az egész népnek volt szánva a karácsoni főlemeiő öröm. Mégis először csak egynéhány kegyeslelkű pásztor része-

sült abban; később is a zsidók nagy része visszautasította, eltaszította magától azt.

Hasonlóképen van még ma is. Hirdetjük az örömet, mely az egész népnek, az egész világnak öröme; de sokan nem vesznek arról tudomást. Fülüket, szívüket bezárják előtte. Nem, mintha nem vágyának öröm után; Izrael fiai is vágytak, epedtek utána. De amint azok másban, nevezetesen a földiekben keresték az örömet, úgy ma is sokan csak az anyagi javakban, a testi dolgokban keresik azt. Holott a karácsoni öröm forrása a mennyekben van; éppen ezért a mennyeiekre irányzott szemet és fület kíván első sorban. Lám azok a pásztorok is ott Betlehem mezein, ha a szemüket behunyják s fülüket bezárják: semmit nem láttak volna az égi fényességből, semmit nem hallottak volna az angyali örömhírből. Ha a te szemed is, K. T! csupán a földieken, a mulandókon csügg, akkor nem lesz, nem lehetsz részese a ma hirdetett karácsoni örömmek.

Oh, pedig be' sokan vannak, különösen e mostani válságos időkben, akik szemeiket csak a földre irányítják. Vágyó pillantásuk elrévedez a szürkülő messzeségbe, amerre kedveseiket könnyek közt, szívszorongva bocsátották s ahonnan édes-kinos remények közt nap-nap után visszavárják; ha tekintetük a családi körben üresen maradt helyükre vetődik, szemük könnybe lábad. Fülük a távol kódén és homályán keresztül nem egyszer hallani véli a szeretteik életét fenyegető gyilkos golyók süvítését. Ennek következtében az aggodalom úgy megüli a lelküket, a fájdalom úgy eltölti a szívüket, hogy egyebet se látnak, se hallanak. Ne így, K. T! Nem mondom ezzel, hogy kedveseiteket vessétek ki szívetekből, hogy rájuk ne gondoljatok; de a mindennapi élet elszomorító jelenségeiről emeljétek szemeiteket fölfelé az égre is, mely e napon a legnagyobb szeretet alászállását hirdeti; füleiteket a háboru borzalmai és rémhírei mellett nyissátok meg a karácsoni örömhír előtt is!

Azonban ez magában véve még nem elég. Ennél megállapodnotok nem lehet, nem szabad! Mert a karácsoni öröm nem olyan öröm, amely csak úgy magától, érett gyümölcsként hull az ölünkbe, anélkül, hogy érette valamit tettünk, áldoztunk volna. Nézzétek, az angyal nem-

csak hogy közli a pásztorokkal az örömhírt, hanem azt is hozzá fűzi: *Ez pedig néktek a jele: találtok egy kis gyermeket bepólyáva feküdni a jászolban.* De ebben az utasításban hallgatóan az a föltétel foglaltatik: ha kerestek. Mint maga Üdvözítőnk is mondja: *Keresetek és találtok* (Máté 7, 7.). Ugy is lett. A pásztorok, mint a szent leczkénket követő versek elbeszélük, elmentek az újszülött kisdednek, lelkük Megtartójának a keresésére; *és megtalálták a kis gyermeket, ki a jászolban fekszik vala* (16.).

Hogy a karácsoni örömnék részesei lehessünk, hogy a Megtartót mi is megtalálhassuk, nekünk is keresnünk kell őt. De vajjon hol keressük? Nem ott távol keleten, ahol 1917 esztendővel ezelőtt megszületett. Hiszen az a *kis gyermek* kinőtt már régen a jászolbölcsőből, ki Betlehemből s Judeából is. Uralkodik az egész világon. Nem szükséges tehát érette a szentföldre zarándokolnunk. Keressük itt Isten házában, hol évről-évre, ünnepről-ünnepre az ő dicsőségét zengi a hívek ajka, az ő nevét és nagy munkáját hirdetik az Úrnak szolgái. Keressük ígében, az irásokban, melyek által ő szól hozzánk. Keressük az úri szent vacsorában, hol a kenyér és a bor alatt egyesül velünk. Keressük a történelemben, melynek ő a kiinduló forrása és központi napja; s melynek vérrel és könnyel írott betűi fölött is az ő engesztelő, szeretetet sugárzó, áldó Lelke lebeg. Keressük otthonunk csendes falai közt buzgó imádságban. Keressük enszivünkben. Keressük szorgalmasan, serényen, *mert aki keres, talál* (Máté 7, 8.).

S ha megtaláltuk a Megtartót s benne és általa részeseivé lettünk a karácsoni örömnék, akkor lehetetlen, hogy az az angyali híradás visszhangot ne keltsen bennünk. Hisz' az átértett öröm dalban, énekekben önkéntelenül is kikiváncozik a lélekből. Törjön hát föl keblünk mélyéből s csendüljön meg ajkukon a dicsőítés és hála zsolozsmája: *Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek és e földön békesség és az emberekhez jóakarát!*

Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek.
Dicsőség azért, hogy e napon megnyilatkoztatá az eget s

azon a nyiláson át jóságának és hosszútűrő, megbocsátó irgalmának fénysugaraival árasztá el e síralom-völgyet. Dicsőség azért, hogy a Krisztus által megbizonyította és kijelentette, hogy ő nem haragos, bosszúálló Isten, nem szigorú Bíró, hanem kegyelmes Atyánk. Dicsőség azért, hogy úgy szerette e világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy valaki hiszen őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen (Ján. 3, 16.). Dicsőség . . . Hirdesse ajkunk az ő dicsőségét és nagyságát szüntelen; hirdesse még a világháboru tombolása közben is. Hiszen miképen az a tékozló fiu csak akkor ismerte föl atyjának szeretetét s az apai ház oltalmát, midőn az élet durva kezekkel arcul verte: úgy mi is e mostani nagy rázkódtatások és megpróbáltatások idején láthatjuk, érezhetjük át igazán Istennek a Krisztusban kinyilvánított atyai szeretetét, melynek védő szárnyai alatt éppen manapság, midőn sehol másutt menedéket nem találunk, oly igen jól esik megfáradt és megterhelt szívünknek nyugalmat keresni. Ámde ne legyen a mi dicsőítésünk pusztá üres szó csupán. Mert „szó eszme nélkül mennybe sohse hat.“ Ha azt akarjuk, hogy dicsőítésünk fölszálljon az égig, a kegyelem Istenének színe elé, nem hideg szavakból kell annak állnia, hanem a lélek tiszta és igaz érzéséből kell erednie. Mert csak a hitből fakadó igaz érzelem ad szárnyakat a szónak, hogy annak segélyével föl a mennybe hasson. Sőt még ez sem elég. Isten tettel mutatta meg hozzánk való szeretetét, jóságát; viszonzásul nekünk is tettekkel kell őt dicsőítenünk. Egész életünk, minden gondolatunk és cselekedetünk kell azért, hogy Isten dicsőítésére szolgáljon.

Ez a tettekben nyilvánuló dicsőítés, szeretet pedig akkor lesz igazi, hogyha kiterjed embertársainkra is. Hogyha az az érzelem, mely ajkunkra adja a dicsőítésnek és hálának ama magasztos szavait: Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek, ajkunkra adja annak folytatását is: E földön békesség és az emberekhez jóakarát. A karácson ugyan első sorban Isten és az emberek közt való békességet, kiengesztelődést hirdet s Istennek az emberekhez való jóakarátát mutatja; de ebből kifolyóan egyuttal arra is int, hogy ne hiába vettük légyen

az Isten kegyelmét (2. Kor. 6, 1.). Vagyis, hogy azt a lelki békességet, melyet Isten az ő szent Fia által nekünk adott, árásszuk ki a külvilágra is; s azt a jóakaratot, melyet e napon Isten kegyelméből magunkon tapasztalunk, éreztessük másokkal is. Ez a karácson másík nagy és fen-séges kötelezése. Igaz, hogy nehéz kötelezés; főleg ma, mikor a nemzetek gyilkoló fegyverrel támadnak egymásra s az izzó szenvedélyektől fűtött tűznek lángjai az egekig csapkodnak. De éppen ez bizonyítja, hogy mennyi még itt a teendő s hogy mily messze vagyunk még attól, hogy a karácsoni öröm csakugyan az egész népnek öröme legyen. Azért ha valaha, most van különösen szükség a fokozottabb munkára, tevékenységre, erő kifejtésre.

Kezdjük el hát a munkát: szegődjünk a békesség és jóakarát apostolaivá. De ne feledjük, hogy amint a háznak szilárd alapra van szüksége, úgy a népek és nemzetek békességének is szilárd fundamentomot kell raknunk. Mert hiába építik sorra a „béke-palotákat“ s hiába rendezik a „béke-kongresszusokat,“ azok magukban véve még nem biztosítják az államok és nemzetek között a békességet. Az államok talapzatait a családok, egyesek alkotják; éppen ezért az államok és nemzetek békességének a családok és egyesek békességén kell nyugodnia. Ezen a ponton állhat még a legegyszerűbb, legigénytelenebb ember is a külső világi béke szolgálatába. Itt vár mireánk is a teljesíthető föladat. Fogadjuk be szívünkbe a ma született Megtartót, hogy teremtsen abban békét; s ezt a békét a jó akarat által vigyük át aztán családunk tagjaira, a hozzánk tartozókra; s a családok útján vigyük bele a társadalomba, a társadalom útján az állami és politikai életbe. S majd ha ez a békesség belülről kifelé hatva, mint az erjesztő kovász (Máté 13, 33.), lassan-lassan átformálja a világot, akkor nem lesz többé a maihoz hasonló karácsonunk; mert a népek és nemzetek Isten dicsőítésében egyesülve, békében összeforrva s egymásnak jóakarattal kezét nyújtva zengik a karácsoni hymnust: Dicsőség a magasságos mennyekben Istennek és e földön békesség és az emberekhez jóakarát!
Amen.

KISS SAMU.

MA SZÜLETETT A MEGTARTÓ.

— Karácsoni. —

Luk. 2, 11.

Ismét egy háborus karácson s ez már a negyedik. Viharhányta hajón bölcsőringatás, rémes földrengéskor meghitt, csendes mesemondás, zúgó viharban gyertyagyújtás; Madonna-kép hétfejű sárkány alakokból megfiaragott keretben . . . Ilyen kiáltó ellenmondás e jelzős összetétel: „háborus karácson“ s a mi korunk — lévén az a lehetetlenségek kora — már negyedik példányban csinálja meg e lehetetlenséget.

Máskor . . . Ah, tán nem is tudjuk már visszaképezni a régi édes varázsu karácsonokat . . . Mikor „pihent a munka, gép nem zakatolt,“ mikor angyalok suhantak végig a fehér világ fölött s elvarázsozták a lelkeket, hogy vissza tudják álmodni magukat a mennyországba. A kemény lelkek meghajoltak; a fásult, hidegedő szívekbe melegség lopódzott; az élet órája mintha egy pár pillanatra visszafordult volna: gyermekek voltunk, gyermekek lettünk újra. A béke és szeretet terítette rá ragyogó fehér szárnyait a házakra és a szívekre . . . Óh, mi drága, mi édes most ez a tétovázó visszalopódzás az igazi, a békés karácson már-már elfeledett bűvös, meleg emlékéhez!

Ma? Ma? Ah, a halál, ez a nagy, sötét kaszás nem tart munkaszünetet; a pokoltűzzel, a gyűlölettel fűtött fekete arató gép — a háboru — tovább zakatol, tovább kaszál. Itt vannak a karácsoni angyalok, de jaj! véres, ágyufüsttől kormos a szárnyuk.

Micsoda keserű próbáratevés a mi mai karácsonunk: tudunk-e mégis, ebben a véres, ebben a kétségbeejtően

elütő, ellentétes környezetben ünnepelni? Tudunk-e fájo szívvel is halleluját zengeni? Hisz' mikor végignézek az én népemen, ezen a szavaimra figyelmező gyülekezeten, csak a szívem fájdul meg s a derűs karácsoni hangulat nagypéntekiesen sötétre válik: hol vannak az én templomos, máskor itt figyelve hallgató testvéreim, a ti fiaitok, testvéreitek, vagy apáitok? Hol van nekik karácsonuk? Nem szakad-e meg szívük a karácsonesti haza felé vágyakozás elbirhatatlan fájdalmában? Vagy már itt vannak; lelkük lett a karácsoni angyal? A karácsonfa lehajló ágai mintha szomorú fűz lombjaivá változnának. Mindenütt árny, homály . . . Itt a fekete karácson! És mégis, mégis ha fekete is, ha a régi színekből sokat vesztett is a lelke: a gondolata mégis soha eddig úgy nem érzett, úgy nem értékelt ajándék, kincs nekünk. Mint tűzvészben, ha távoli templomokból szent énekek ünnepélyes lágy dallamát hozza a szél: valami ilyen elcsendesítő a mai karácsonunk. Óh, csak szálljon, szálljon az a karácsoni ének, csak repüljön a karácsoni harang szava oda, hol testvérei ágyualakban a halál harangjaiként zúgják: „Ne bánts a magyart!“ hátha a fedezékek nyirkos mélyén is megérik, meghallják: *Ma született a Megtartó.*

Ez az a gondolat, amelyre még felüti fejét e tébolyult világ ma is; ez, amelyik a karácsoni szent történetből ma is kiragyog, mint égő koszorúból a vörösen izzó váz.

Ma született nekünk a Megtartó.

Ez legyen ünnepi elmélkedésünk vezérgondolata; ma ezt kell hirdetnünk e szenvedő-remegő világnak *szóval* is, meg *tettel* is.

1.

Testvéreim! Mikor fölvettem magam előtt a kérdést, mit is beszéljek ma az én népemhez, micsoda gondolatokkal adjak szárnyat vergődő lelkünknek: csüggedten, tanácstalanul merengtem el a karácsoni bibliarészletek fölött. Amint olvastam azt a bájos, mesterien megfőstött karácsoni történetet a nyájuk fölött virrasztva álldogáló pásztorokról, a repeső angyalseregről: keserű kedvemben szeret-

tem volna e bibliai képet átháborusítani s úgy megfősteni, amint az Ur 1917. évében a mi karácsonunkat látom. Pásztorok helyett puskájukra támaszkodó őrszemek, egymásra dobált szürke katonák, halott katonák; repeső angyalok helyett kicsapó lángu ágyugolyók, amint vijjogják-sikongják átkos kigúnyolásaként az angyali hirasnak: „Dicsőség a halálnak, háboru van a földön s az emberek közt gyűlölet!” Ez a *ma* karácsona, siralmas, torz-karácson.

De elbúsulásomban egyszerre csak a sok színes, ma azonban varázsát vesztő regés részletből szemembe, lelkembe világolt e szó: *Megtartó*. Micsoda lelket megérintő zengése van ma e szónak! Hiszen most a pusztítás tombol, ma csak az fáj, hogy semmit nem tudunk megtartani; nem, a drága gyermeket, ki nemrég katonásdit játszott karácsonestén falován fakarddal vagdalkozva s ma hazajött búcsuzni, mert mennie kell; nem tudjuk megtartani lelkünk nyugalmit, fegyelmezettségét, karácsoni békéjét. Ma a pusztulás indulója zúg, bömböl ezernyi ágyuból; van-e elég erőnk, van-e elég éles hangunk ebbe a pokoli zür-zavarba belekiáltani a keresztyénség diadalkiáltását, a karácsoni evangéliomot: Ma született a *Megtartó*!

És mi hirdetjük és mi kiáltjuk ezt az angyali üzenetet; hangunkat túlordítja, szertetépi a háboru riadója, de gyenge, tört hangunkon is száll a béke, az égi ajándék a megkínzott szívek felé.

Óh, csak menjetek ti karácsoni angyalok oda, ahol fiaink, véreink lelke belesügged a nagy tusába; menjetek s a szíveket melengessétek, a rájuk lőtt golyókat térítsétek el, ott a forgósélben, melyet a tánczó halál kavarr, mikor tölcsér vágódik a fedezékek magas földhányásai helyén; menjetek s mikor lelkük megborzong a sivár fölismerésre, hogy már nincs menekvés, most már nem tudjuk tartani magunkat, óh siessetek hozzájuk a drága üzenettel: Ma született a *Megtartó*. A *Megtartó*, ki ott is hatalmas, ahol már nincs menekvés, ki ott jár, ahol a halál arat s ott szedi a maga búzáját örök csúre számára.

Vagy menjetek, karácsoni angyalok, szálljatok messze a ti távolságokat verő villámszárnyaitokon messze-messze a mi búsongó, hazasíró fogoly fiainkhoz s midőn szívükön

bilincshidegséggel és bilincskeménységgel fonódik körül a rabság keserve, óh vigyétek a karácsoni üzenetet s benne a mi imánkat, áldásunkat, a lelkünket hozzájuk, mondjátok nekik: Ma született a Szabadító! És ha testük rabságban fonnyad is, lelküket ez a hatalmas Szabadító, a ma született Krisztus, oldozza ki a halál, a lelki halál békőiből.

Menjetekek a sok síróhoz, kinek szeme előtt fekete lett a világ s karácsonkor a szívük újra érzi veszteségét; menjetekek, hajoljatok lecsüggedt fejeik fölé s mondjátok nekik: Ne sírjatok, ma született a feltámadás és az élet!

És jöjjetek ti áldott karácsoni angyalok a mi nehéz levegőjü kórházainkba, melyekbe úgy jár a halál, mint gazdátlanul hagyott házba a tolvaj; jöjjetek és a forró, lázas halántékokra legyenetek szárnyaitokkal egy kis hűvösséget; jöjjetek és a reménytelenül vívódó hő s lelkét, ki várja a titokzatos vendéget, erősítétek az utolsó tusan, hajoljatok fölébe és súgjátok: Ma született a ti életetek! Ha pedig a szeretet fáj neki, mellyel lelke övéit öleli át, óh akkor mondjátok neki: Ma született az árvák örök pártfogója!

De mit beszélek? Minő következetlenség, minő ellentmondás? Angyalokat küldök, holott a karácson regés részlete elhamvadtt a háboru tüzeben? Ah, ma, a vér és vas napjaiban, mikor nincs álmódózásra alkalom, *ma ezen a rémítően komoly karácsonon nekünk kell az angyalok szerepét vállalnunk* s belső, lelki békességet, reményt, vigasztalást hirdetniük a sok nyugtalan, fájó szívnek!

Legyetek ma karácsoni angyalokká ti, testvéreim, kivált ti, áldott lelkü nőtestvéreim és meleg szívvel, meleg szóval hirdessétek a búsongó, a boldogságuk elmerülésén síró lelkeknek, hogy ma született, hogy itt él a lelkekben a megtartó szeretet.

Mint egy égig nyúló hatalmas máglyán, a háboru tüzeben, melyet a düh, gyűlölet, féltékenység és elkeseredés szitogat, annyi egyéni boldogság emésztődik, ég el. Ott pusztul el annyi elpazarolt erő, annyi megbecsülhetetlen munkás, az örvénylő-kavargó lángnyelvek körülnyaldosnak annyi közkinccset . . . Ma már e szörnyű tűzvészbe beleég a népjog, a kimélet, az emberiség is s mint drága oltári

szerek az égő templomban, népek békehajlandósága is belefulladás.

Mi lesz, óh mi lesz a világból? Az emberiségből? Lesz-e még itt egyetemes, békés munka? Kezet fognak-e még valaha a ma csatázó ellenfelek?

E kételkedő kérdések elnémulnak, szívem édes bizalommal telik el a drága, gyógyító karácsoni evangéliomra, e szent örömhírré: Ma született néktek, ti egymást irtó, egymás boldogtalanságát növelő népek, a ti Megtartótok!

Ezt hirdessük ma *szóval*, de *cselekedettel* is!

2.

Testvéreim! Eljutottunk oda, hol nincs helye a puha, az ölbetett kezü emlékezésnek; oda, hol karácsonkor *cselekedettel kell imádkoznunk*; oda, ahol kérdezzük: vajjon ez az angyali üzenet — Ma született a megtartótok — nem közölhető-e cselekedettel is? Kérdem: méltó volnék-e én és méltók volnánk-e mi a mai időkhöz — melyek mérlegelnek és vagy súlyosaknak, vagy könnyűeknek találhatnak, vagy kiváltságos nemes-levelet, vagy gyász-levelet állítanak ki rólunk — ha ma csupán merengeni, emlékezni tudnánk régi álmos áhítatban? Ma, mikor a csupaideg-emberek vasemberekké kovácsolódtak a háboru üllőjén, mikor a finoman gondozott kezek megkérgesedtek, amint a nehéz ágyugolyókat emelgették; ma, mikor a szavak értéke semmivé olvadt, mikor *csak egy beszéd van, a tettek beszéde*, ma cselekedettel kell ünnepelnünk s ha beszélünk is, a cselekedettel való ünneplés eljövételét kell hirdetnünk.

Nem veszitek észre, hogy inog, hánykódik a föld alattunk; ma mindennek és mindenkinek mozdulnia és mozognia kell, mert különben elbukik. Tehát mozognia, élnie, tennie és tettekben hatnia kell a mi istenhívésünknek, istenimádásunknak s emberszeretetünknek. Ma csak egyképen lehet karácsont ünnepelni: karácsonkészítéssel; ma csak egy boldogság van: a boldogítás; ma csak egy öröm van: az örömszerzés. Nem magunknak kell most befelé önösen ünnepelnünk; bűn az; kifelé árasztani a lelkünk karácsoni melegét és tettekben, könyvet-sebet megosztva hirdetni a

Megváltó születését, belefáradni, de nem elfáradni a megtartás karácsoni munkájában: ez az igazi, a Krisztus szellemében való karácsonünneplés!

Törjétek ma le — szerelmesim — egy darabot abból az áldott, puha ünnepi kalácsból s küldjétek, vigyétek oda, ahol a kenyér is hiányzik. A mi vallásunk úgy megdicsőítette a mindennapi kenyeret, midőn tanítja, hogy az Ur szent vacsorájában a kenyér az Ur testévé magasztosul. Testvéreim! Van egy urvacsora, mely Isten házává szenteli a legnyomoruságosabb viskót is; urvacsora, melyben csakugyan magát, a testét és lelkét közli az Ur; van egy szeretetlakoma, melyben ott ül az asztalfőn a szeretet, a magát közlő szeretet, a Krisztus. Óh, ha van átlényegülés — mint azt a római egyház tanítja — csak a szeretet, a könyörülő testvéri szeretet kezébe fogott kenyérral eshetik az meg: az változhatik át az Ur testévé. Csináljunk ma ilyen átlényegülést. Mi, az egyetemes papság méltóságának örökösei, legyünk áldozó papokká! Hogyan? Mikor az ünnepi asztalhoz ültök s megemlékeztek arról, hogy valahol nincs karácson, valahol a bánat és nyomor bereteszte az ajtót a karácsoni angyal előtt: üzenjétek el oda egy lombjával a ti karácsonfátoknak, egy sugarával a ti örömtőknek, egy darabjával ünnepi kalácsotoknak, üzenjétek meg: Ma született néktek a Megtartó. Így Krisztust fogjátok közölni. Ma legyen az a nap, melyen a nyomor és aggodás sötét karvalyserege eltávozik egy pár percze innen s a szeretet napsugara bevilágít a lelkekbe: ez a karácson.

Ime, annyi árva bolyong most a vak éjtszakákban, kiknek szívét elfogja a veszteségükön és az emberek szívtelenségén érzett fájdalom, kiknek lelke fázik a magányos jövőtől: ah, megtartani őket! Megtartani! Nem látjátok, mint nyúl a bűn sötét keze, mint csalja-csalogatja őket a bosszú ördöge, mint közelednek a testi-lelki züllés iszapos örvénye felé. Jaj, megtartani őket; adjunk nekik is valamit a karácsonból, a lelkünkéből. Mutassuk meg, hogy már megszületett az ő Megtartójuk. A szívünkben.

Vigyázzunk! Akik azért áldozták föl magukat, hogy megtartsák számunkra e földet, mely apáink porait takarja;

akik azért viselték a háboru kibeszélhetetlen nyomorát, hogy gyermekeink megtalálják itt boldogulásuk lehetőségeit, azoknak lelke vigyáz: vajjon megtartjuk-e övéiket, vagy hagyjuk elpusztulni őket? A hősök árvái és özvegyei gyászolhatnak; ez az ő dicső fájdalmuk joga; de nem nyomoroghatnak, mert az a mi átkunk, gyalázatunk, melyért elsöpör az Ur, mint polyvát a fergeteg. Vigyázunk: sorsunk attól függ, milyenné tudjuk tenni a hősök árváinak sorsát.

Ma, karácsonkor látom, mi a keresztyén (ez a szó azt jelenti: Krisztuskövető) egyház rendeltetése: *tettel hirdetni, hogy ma született a Megtartó*. Álljon itt egyházunk s vigyázzon, hogy az állam teljesítse, mi pedig egyenkint és összesen végezzük kötelességünket a hősök árvái iránt.

A háboru nyomorának enyhítésére pedig mi, az emberegyenlőség, az evangéliomi népfőnség egyháza, állítsuk föl és valósítsuk meg azt az elvet, mely a nyomor és szenvedés közteherviselését követeli: osztolni a nyomoron, felosztani a nagy megtartási munkát. Ha minden háznak meglesz — mint volt régen — a maga szegénye; nem: ha minden teljesen maradt családnak (óh, be' kevés van ilyen!) meglesz a maga megfogyatkozott társ családjá, ha az otthonukat veszítették otthont, az apát veszítették apát, a testvért síratók testvért találnak bennünk, kiket velük egy családdá, egy szívvé-lélekké szorít a megtartó Szeretet: akkor meg lesz oldva a háborus nyomornak itt a szívünkön zörgető fájó, kiáltó kérdése.

Mienk a nagy szent feladat, de mienk a nagy felelősség, mienk az elhullott hősök áldása, vagy átka, mienk a teendő: cselekedettel hirdetni, hogy él, szíveket köt össze, idegeneket tesz testvérekké a Megtartó.

*

Testvéreim! Beszédem hangja elütő más karácsonkor mondott beszédeimétől. Azokban több volt a szín, ebben több a szív. Azokban több volt az elképzelés, ebben több az időszerűség. Ma nem lehet álmodoznunk.

De mégis . . . Álmodunk, várunk, visszavárjuk a

régi áldott, békés karácson. A tűzvörös után a fehér karácson. Várunk. Advent van még.

Bízzatok. „Lesz még egyszer ünnep a világon,“ mikor nem a naptár fogja jelezni a karácson, de a föleszmélő világ háborut temető, béke születését hirdető hangjai fogják zúgni s a föllélekző milliók szíve fogja dobogni:

— *Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek és e földön békesség és az emberekhez jóakarát!*

Amen.

DUSZIK LAJOS.

ISTEN SZERETET.

— Karácsoni. —

Ján. 3, 16.

Isten szeretettel kormányozza e világot. *Bizony szereti ő a népeket!* (5. Móz. 33, 3.) Így kiált föl élete alkonyán az ótestamentum profétalelkű vezére, Mózes is. Így kiált föl és pedig nem a szerencse kegyei közt, nem is a megérdemelt nyugalom pihentető párnáin, hanem egy hosszú élet végén, melyből 40 esztendő különösen nehéz bujdosásban, harczban, küzdelemben telt el. Harczban, küzdelemben! Nemcsak az ellenséges népekkel, nemcsak az éhséggel, szomjúsággal, betegséggel, hanem — ami legnehezebb — tulajdon népével, melyet e világ legrögösebb útján, az Isten törvényében is vezetnie, megtartania kellett. De azért, sőt mondhatjuk, *éppen azért* élete meggyőződése lett, hogy szereti Isten a népeket.

Az Isten szeretet (1. Ján. 4, 16.). Isten *előbb szeretett minket* (1. Ján. 4, 19.). Így tesz tanuságot a szeretet apostola, János és tanuságtételében ott van az időnek mind a három szakasza, ott van a múlt, jelen és jövő: az egész örökkévalóság.

Múlt? Jelen? Jövő? Egész örökkévalóság?

Zavaró, bántó, ellentmondó hangok verődnek gondolataink közé.

Múlt? Nem ismerem. Nem éltem benne.

Jövő? Nem ismerem. Mit érek én meg abból? Az arasznyi létem a jelennek nagyon szűken kimért határai közé szorít.

A jelen! Ebben hadd lássam Isten szeretetét a világ iránt. Akkor hiszem a múltat. És remélem, hiszem a jövőt.

A jelen . . . Lehet-e kopogtatnunk emberi szívek ajtaján Isten hozzánk való szerelmének igéivel?

A szent karácson oly pogány világra virradott még ma is, milyenre talán sohasem. Hol a szent karácson boldogító fénye, világa? Gyászruhák sötétsége, fájdalom, szenvedés ködei akarják eltakarni. Elhagyott, földúlt fészkekbe, fegyvertől, kintől kihült szívekbe lehet-e varázsolni karácsoni békességet, boldog melegséget?

Lehet-e kopogtatni szent karácson ünnepén a megváltó isteni szeretet igéivel? *Lehet-e, szabad-e?*

A kérdés nem helyes. *Kell-e, szükséges-e?*

Erre más kérdéssel felelhetünk: Mikor kellett jobban? Mikor volt szükségesebb?

Jaj a legyőzötteknek! mondotta egy régi pogány hadvezér és kardját dobta az osztozó igazság kiegyenlített mérlegének súlyaihoz, hogy még több kincset kelljen hordani a mérleg másik serpenyőjébe. Jaj azoknak a legyőzötteknek is, kiket a csüggedés, kétségbeesés, bizalomhiány juttat a végképen lesújtottak szomorú táborába. Jaj azoknak, kik most örökkévaló kincseiket is e világégés üszkei, temetetlen csontjai közül akarják előkapargatni . . .

Azért szóljon ma is hozzánk a karácsoni szent ige az Istennek hozzánk való szeretetéről.

Mert úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött fiát adta, hogy valaki hiszen őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.

Alapigénk föltárja ez isteni szeretet

1. *megnyilvánulását;*
2. *czélját;*
3. *föltételét.*

1.

Mert úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött fiát adta.

Isten szeretete ebben nyilvánult meg az emberiséghez.

János apostol ezt másutt még így írja körül: *Az által lett nyilvánvalóvá az Isten szeretete bennünk, hogy az ő egyszülött fiát elküldte az Isten e világra, hogy éljünk általa (1. Ján. 4, 9).*

Istennek ez egyszülött Fia: a ma született Ur Jézus Krisztus. Óróla mondta az égi hang: *Ez amaz én szerelmes Fiam, akiben én gyönyörködöm* (Máté 3, 17.). Óróla tesznek tanuságot az apostolok: *És láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét* (Ján. 1, 14.).

De mi is tanuságot tehetünk arról, hogy ő Isten Fia volt. Lehetetlen nem látnunk, hogy benne jelent meg e földön Isten akaratának, törvényének legtökéletesebb kinyilatkoztatása. Nem lehet más, mint Istennek Fia az, aki annyira ismerte és betöltötte a mennyei Atya akaratát, hogy joggal mondhatta magáról: ő egy az Atyával. Akiben az isteni tökéletesség e földi világban, gyarló, bűnös, elvetemült emberek környezetében oly csodálatosan és gazdagon jelent meg, mint őbenne: arról nem tehetünk más vallomást, mint hogy Istennek Fia volt.

És pedig Istennek egyszülött Fia; mert hozzá hasonló csak egy is nem találtatott. Mindnyájunknak Isten fiaivá kell lennünk, de mi csak őáltala lehetünk azokká, Isten kegyelméből, nem érdemünk és tökéletességünk által.

Szeretéből adta őt Isten e világnak, mert a Teremtő szabados teremtményeivel és amint sok időn keresztül hiába várták őt epedve a kegyes lelkek, hatalmában volt őt tovább is el nem küldeni.

Ilyenformán fejezzük ki gyöngé szavakkal Istennek ama szent elhatározását, hogy az ő egyszülött Fiát adta érettünk, szeretéből.

De milyen csodaszépen fejezi ezt ki Istenünk a karácsi szi szi történetben! És milyen csodaszépen kapcsolódik össze isteni és emberi, földi és mennyei ott, ahol Istennek szava hangzik!

Sötét a néma éjtszaka Betlehem mezején. Fényes Istennek dicsősége, mely hirtelen leszáll. Fényes a betlehemi csillag. Beszédesek a mennyei seregek. Szegényes a jászolbölcső, alacsony az istálló, mely befogadja. Elég magas a csillagos mennybolt, gazdag Istennek hajléka. Együgyűek, alacsonysorsuak a pásztorok. Bölcsek és előkelők a tisztességet tevő, ajándékot hozó királyok. Gyöngé, gyarló a tisztességet tevő pásztorok szava. Ékes és hangos az angyali

öröm-ének. Megfoghatatlan a Jézus születésének titka. Világos és érthető az angyali karok éneke: *Dicsőség a magasságos mennyekben Istennek és e földön békesség és az emberekhez jóakarát!* (Luk. 2, 14.)

Csodálatos, megérthetetlen előtted a mennyei tökéletesség földre szálltának, az Ige testté lételének kérdése? Im' az angyal ezt mondja Máriának: *Istennél semmi sem lehetetlen* (Luk. 1, 37.).

Mindez előttünk is lehet egyszerű, érthető, mint Isten világának minden titka, melybe ő a kegyes, alázatos emberi lelket betekinteni engedi.

Vagy lehet mielőttünk is megfoghatatlan, csodálatos, mint maga az élet, mint Istennek csodás szeretete, mint maga az Isten.

A főkérdés ez: *érettünk* is elbocsátotta-e Isten az ő egyszülött Fiát?

Mi lesz e kérdésre adott feleletünk?

Mert ha e kérdésre igennel felelhetünk: a titkok zárai és pecségei feltöredeznek előttünk.

2.

Isten örök szeretetének célja, hogy el ne vesszünk, hanem örök életünk legyen.

Elvész az ember? Bizony, úgy tetszik, elvész. Tesztet megöli a veleszületett és velejáró romlandóság. Átok súlyosodik rajtunk: a földiség átka. Romlás csiráit hordjuk tagjainkban. Ha semmi különös nem történik is velünk: romlandóságunk terhe egyszer csak sirba ránt.

Mindez azonban mégsem az igazi elveszés. Az igazi elveszés: ha lelkére nézve is elvész az ember.

Bajos volna Istenről azt hinni, hogy csupa játékból alkotott volna földből formált alakokat, bizonyos ideig életet is lehelvén beléjük. Bajos volna állítani, hogy ő csak aféle földből, sárból gyúrt alakokat teremtené; akik, mint a dróton rángatott bábok, egy bizonyos ideig itt mozognak; míg egyszer a drót elszakad, a játék összetörik, a mozgás megszűnik, a báb zörgő csontokkal hever a föld porában. Ilyen szórakozást csak gyermekek keresnek. Vagy gyermekemberek.

Élet az, Istentől származó, Isten lelkéből lelkedzett, soha el nem enyésző élet, amit az ember Istentől ajándékkal nyert. Bölcsen, igazán, mélyen fejezi ki ezt az írás, mikor a teremtés történetében ezt mondja: *Formálta vala az Ur Isten az embert a földnek porából és lehellett vala az ő orrába életnek lehelletét. Így lőn az ember élő lélekké* (1. Móz. 2, 7.). *Teremté tehát Isten az embert az ő képére, Isten képére teremté őt* (1. Móz. 1, 27.).

Istenünk az öröklét láncolatába kapcsolt minket. *Magához* kapcsolt a mi lelkünk által. Örök, szent céljai vannak velünk.

Hogyan veszhet el hát az ember? Mikor tulajdonképpen még a test sem veszhet el: minden porszemnek helye, nyoma, létele van Istennek világában.

Nem is úgy kell értenünk, hogy az Isten képére és hasonlatosságára teremtett ember teljesen, nyom nélkül, számadás nélkül elvész, elmúlik, eltűnik a semmiségbe.

Nem is akkor vész el az ember, mikor porhajléka fölbomlik. Hanem akkor, mikor Istennek örök szeretetéből önmagát kizárja.

Istennek azonban nem az a célja, hogy szeretetéből csak egy teremtett lélek is kizárva legyen.

Az a célja, hogy *senki el ne vesszen, hanem örök élete legyen.*

Amilyen fölséges Isten hozzánk való szeretetének megnyilvánulása: ép' oly fölséges annak célja is.

Émber! Te szereted tenmagadat. És neki adod magad a világnak: az halálra csal téged. Neki veted magad a mulandóság kincseinek: azok a kárhozatban való összeroskadásig hajszolnak, kergetnek téged. Szolgálsz a bűnnek: sietteted a halált. Engeded, hogy a földhöz ragadottság, közöny, csüggedés, fájdalom, szeretetlenség, bizalmatlanság szennye, pora, füstje tegye láthatatlanná, fölismerhetlenné azt a fonalat, mely téged lelked által Istenhez kapcsol. Így szereted te magadat. Mit ád neked a magad szeretete? Csalódást, pusztulást, halált.

És mit ád Istennek hozzád való szeretete? Ebből a kárhozatos halálból ment ki téged, hogy el ne vessz, hanem örök életed legyen!

3.

Isten hozzánk való szeretetének föltétele: az ő szent Fiában, a Jézus Krisztusban való hit.

Mindaz, aki hiszi, hogy Jézus a Krisztus, Istentől született (1. Ján. 5, 1.), tehát Istennek fia, Isten örök szeretetének örököse a Jézus Krisztusban való hit által.

Aki hisz a Fiuban, örök élete van; aki pedig nem enged a Fiunak, nem lát életet, hanem az Isten haragja marad rajta (Ján. 3, 36.).

Aki nem tiszteli a Fiut, nem tiszteli az Atyát, aki elküldte őt (Ján. 5, 23.).

Mert a Jézus Krisztusban való hit alatt nem a jócselekedetek nélkül való *holt hit*, hanem a jócselekedetekkel ékeskedő, *élő hit* értendő (Jak. 2, 20.). Az igazi hittel a jócselekedetek velejárnak. Aki nem hisz a Jézus Krisztusban, megveti evangéliomát: az megveti Isten törvényét. Aki azt gondolja: ő hisz a Jézusban, bár követni nem igyekszik: megcsalja önmagát; mert aki igazán hisz őbenne, élete főczélja lesz követni őt. De megcsalja önmagát az is, aki állítja, hogy nem hisz ugyan a Jézusban, de cselekedeteivel követi őt. Lehet-e Jézusról így beszélni: Nem hiszek ugyan benned, de amit tanítottál, azt megtartom és követem; hívőd nem, de követőd, az vagyok . . . Ez csak önámítás volna.

De szólhatnánk így: Hát a Jézus előtt élt emberek? És azok, kik még nem tudhatnak őróla? Ők nem lehetnek és lehetnek részesei Isten szeretetének, ha ennek föltétele a Jézus Krisztusban való hit. Ez nem igazság.

Isten szeretetének ez a föltétele, a Jézus Krisztusban való hit, mindenestre csak azokra vonatkozhatik, akik már tudhatnak is a Jézus Krisztusról.

És mivel a Jézus Krisztusban megjelent kegyelem a legnagyobb, legtökéletesebb: felelőségük is ezeknek legnagyobb. Jézus mondá hallgatóinak: Sokan kivánták azt látni és hallani, amit ti láttok és hallotok, de nem hallhatták, nem láthatták. De azért Isten szeretetéből ők sem voltak kizárva, ha egyébként megőrizték törvényeit. Isten kijelentette akaratát Jézus eljövetele előtt is, oly mértékben,

hogy az emberek, ha akarták, fölismerhették, cselekedhették a jót. Mindjárt a teremtéskor kihirdette törvényét az első pár ember előtt, hogy kétségben ne lehessenek a jó vagy rossz tekintetében. Ő nem büntet olyanért, aminek büntetésre méltó voltát tudtunkra nem adta.

A hiba az emberekben van; ők Krisztus előtt és óta egyformán hajlandók megrontani Isten törvényét. *Mindnyájan elhajlottak, egyetemben haszontalanokká lettek, nincs aki jót cselekedjék, nincsen csak egy is* (Róm. 3, 12.). *Mert mindnyájan vétkeztek és szükölködnek az Isten dicsősége nélkül* (Róm. 3, 23.).

Ezért volt szükség a legtökéletesebb kijelentésre és Isten szent Fiának megváltó áldozathalálára: bizonyágaira Isten hozzánk való legnagyobb szeretetének.

Ezért van szükség az ebben való részesedés föltételére is: az Ur Jézus Krisztusban, mint Istennek szent Fiában való hitre.

Isten szereti e világot. Tulajdon Fiát adta érette. Hogy el ne vesszen, hanem örök élete legyen, *valaki hiszen őbenne*. Mert csak ez a teljes hit adja megértenünk a magunk istenfiuságát és Isten szeretetének velünk való szent célját: örök életünket.

Nem vennéd észre, hogy a bűn, fájdalom, gyász, szenvedés, keserűség, csüggedés, próbáltatások lelkedet is meg akarják ölni, el akarják veszteni? Akkor lennél ám igazán szegény, elhagyatott, árva!

Ne félj, szenvedő testvérem! A te hajlékod fölött is megáll ama betlehemi csillag. A te lelkedbe is beszáll Istennek világossága. Minden őbenne hívőnek szól még most is a biztatás: *Örökkévaló szeretettel szerettelek* (Jer. 31, 3.). *Örök irgalmassággal könyörülök rajtad* (Ésa. 54, 8.).

Még csak egy kérdést. Mit gondoltok: a szívek gyáza, insége, próbáltatása örök? Avagy Istennek hozzánk való szerelme?

A feleletet mindenkire magára bizom. Csak kérem a mennyei Atyát, hogy a feleletadásnál is ott legyen mindnyájatokkal és adja tinéktek az istenfiuság lelkét.

Amen.

AZ EMBER MENNYEI ÁBRÁZATJA.

— Karácsoni. —

1. Kor. 15, 47—49.

Az újszülött gyermek bölcsőjénél általában örömmel és jó reményekkel áll a család. A rokonok lelkét meleg érzés, őszinte szeretet tölti el, melynek hatása alatt örömmel tervezgetik, mi lesz majd idővel a kiseddeből. Nincs az a szegény, egyszerű gyermek, kinek születéséhez nagy reményeket, szép hivatást ne fűzne a szülői és rokoni szeretet. Mit vált majd be az élet mind e reményekből: azt még kérdezni is sértőnek találnák a megihatott szülők. Esztendőik csalódásai kellene hozzá, míg belátják és szomoruan megvallják, hogy oly sok esetben hiába örvendeztek és reménykedtek a bölcső mellett.

A mai szent ünnepen a betlehemi jászol-bölcső mellett áll és elmélkedik a keresztyén világ. Örvendezünk mindannyian a gyermek Jézus születésén. Boldog büszkeséggel érezzük magunkat családjához tartozóknak; az ő családjához, ki a legnagyobb élethivatást kapta az Istentől: megmutatni e bűnös világnak az ember mennyei ábrázatát, aminőnek azt Isten látni kívánja. Örömünk annál boldogabb, mert e mennyei ábrázatot Jézus nemcsak megmutatta, hanem *ama hatalmas munkája szerint, mely által magának mindeneket alávetet*, mirajtunk is fölragyogtatja, hogy *amiképen hordtuk* bűnös voltunkban olyan sokáig *a földinek ábrázatját, hordozzuk* most már őáltala önboldogságunkra *a mennyeknek ábrázatját is*.

Jézusnak ez a nagy hivatása és hatalmas munkája legyen a mai ünnepen elmélkedésünk tárgya.

*

Isten az ember testét a föld porából alkotta, de halhatatlan lelket lehelt bele a maga képére és hasonlatosságára. Azután az édenkert boldogságában próbára tette; alkalmat adott megmutatnia, vajjon a föld pora felé hajlik-e, honnan teste vétetett, vagy pedig inkább Istenének engedelmeskedik-e, kinek képe és hasonmása a lélek, mely élte. Az ember nem állta meg a próbát. Előbb a nőben ébredt föl a kíváncsiság, nyomában az engedetlenség kísértése, majd a férfi is hozzá hasonló gyöngének bizonyult. Vétük miatt elvesztették az édeni boldogságot, sőt — ami még sokkal szomorubb — bűnüket, bűnös hajlamukat átörökítették utódaikra is, kik érzik ugyan a lélek magasztosabb sugalmait, de mégis könnyebben hajlanak a föld bűnei és engedetlenségei felé, mintsem követik a lélek örökkévaló igényeit.

Igy mondja el a biblia az első ember teremtését, bűnbeesését s így kapcsolja e bibliai történethez a keresztyénység az eredeti bűn tanát. A mai fölvilágosodott kor gyermekei közül nem egy csak mosolyogva tudja hallgatni e történetet, meseszerűt lát benne csupán s nem érti meg, miért tanítja a keresztyénység századokon, ezredeken át e hihetetlennek látszó történetet. Aki azonban mélyebben szeret elmélkedni vallásunk szent tanításain, aki gyakrabban olvassa a bibliát és így észrevette már, hogy a szent írók keletiesen színezett képei milyen eleven összefüggésben vannak a mindennapi való élettel: az nem mosolyog e történeten, hanem elismeréssel vallja meg, hogy nagy igazság van benne előadva. Az a nagy igazság, melyet Pál apostol így fejez ki: *Az első ember földből való, földi; amilyen ama földi, olyanok a többi földiek is; mindannyian hordozzuk a földinek ábrázatját.*

Fájdalom, valóban hordozzuk a földi ember ábrázatát, mely kíváncsiságot, gyarlóságot, engedetlenséget, a lélek magasabb igényeiről való megfélekedést és igen gyakran földiekbe való temetkezést jelent. Hordozzuk ezt az ábrázatot és hozzá még haragszunk, ha mindezt a maga valóságában föltárják előttünk. Hordozzuk elannyira, hogy ma már nem kevesen akadnak, akik a lélekről egészen meg is feledkeztek, még létezését is tagadják, úgy rende-

zik be a maguk életét, úgy szeretnék berendezni az egész társadalmi életet is, mintha lélek egyáltalán nem volna s a szellem legmagasabb munkája abban merülne ki, hogy valamivel finomabban merüljön el az ember az érzékiségbe, vagy finomabban és metszőbben gúnyolódjék.

És ezt a földi ábrázatot nem csak magunk hordozzuk, hanem át is örökítjük a mieinkre. Társalgásunk, irodalmunk, művészetünk, gyermeknevelésünk ezt a földiséget leheli mindenütt. Sőt ha bűnbánattal föl akarunk kelni és jóra térni; ha komolyan vesszük a lelki élet igényeit és lelkiismeretünk sugalmaít: akkor is érezzük földiségünket. A bűnbánattal ugyanis válaszüthoz érünk és Pál apostollal így sóhajtunk: *Az akarás megvan bennem, de a jó véghezvitelét nem találom . . . látok egy másik törvényt az én tagjaimban, mely ellenkezik az elmém törvényével és engem rabul ad a bűn törvényének, mely van az én tagjaimban.*

Valóság tehát, hogy földiek vagyunk és mindnyájan hordjuk a földi ember ábrázatát földi vágyainkban és gyarló, bűnös hajlamainkban. Hasonlóképen szomorú valóság az is, hogy a legboldogabb édent is ez a földiség teszi siralom völgyévé. Ott a bibliai édenben még csak egy tiltott fa gyümölcse után ébredt föl a kívánság; de a mai világ mindennapi életében mennyi tiltott gyümölcs van, mely után epekedik, sőt kezét is kinyújtja a földi ember ábrázatát viselő nő és férfi egyaránt. S mindezek nyomában földult családi élet, megzavart társadalmi béke, elégedetlenség és keserü csalódás jár. A szemek kívánsága nyomán fakad a lélekben a telhetetlenség kapzsisága, mely kicsinyben a jó barátokat állítja szembe és teszi ellenségekké, nagyban pedig e borzalmas háboru kiolthatatlan üszkét dobta a világba.

Ha kicsinyben tagadta az ember, hogy a bűn, a szellemtagadás, a földiség nyomán kárhozát fakad és a legboldogabb éden is siralom völgyévé válik: ma, a világháboru negyedik évében már nem lehet tagadnunk. Ma nem elég őszinte, aki csak a nyomorról, szenvedésről és nélkülözésről panaszkodik; a józan belátás többet követel: meg kell vallanunk, hogy mind e nyomornak a bűn, a földi-

ség az okozója. Szenvedünk, a halál révén állunk, mert kicsinyek és nagyok egyaránt, alant küzdők ép' úgy, mint a legmagasabban állók, hordozzuk a földi embernek ábrázatát minden vágyaival és hajlamaival egyetemben.

Az ilyen vallomás fakasztja ki a lélekből azt a mélyen átértett sóhajt, melyet Pál apostol így fejez ki: *Óh, én nyomorult ember! kicsoda szabadít meg engem e halálnak testéből?* Megnyugovást csak akkor éreznünk, ha mindjárt így is folytathatjuk e sóhajt az apostollal: *Hálát adok Istennek a mi Urunk Jézus Krisztus által; mert nincs semmi kárhoztatásuk azoknak, akik Krisztus Jézusban vannak.*

*

Igy irányul figyelmünk testi és lelki szenvedéseink átérése alapján mindenkor, főképen pedig a mai szent ünnepen Jézus Krisztusra. És rátekintve nem tudunk megelégedni pusztán azzal a nagy gondolattal, hogy ő minket szent vére hullása által megváltott a keresztfán. Nagy volt ez az áldozat, melyet ott érettünk bemutatott, de mégis üresnek és hivatás nélkül valónak találnók Jézus életét, ha ma bölcsője mellé mindjárt a kereszthalál emlékezetét kellene tennünk. Hála Istennek, van okunk életét is áldva emlegetni és benne is ugyanazt a megváltó erőt látni, mely legmagasabb fokát a kereszthalálban érte el.

Ott a kereszthalálnál a föld megrendül, a nap elsötétedik s a pogány katona vallomást tesz, hogy ez bizonyára Isten fia volt. Betlehemben pedig csillagfény ragyog az istálló fölött, angyal-ének hirdeti a nagy örömet, mely öröme lesz minden népnek, hogy megszületett a Megtartó, ki az Ur Krisztus. Fenséges jelenség egyik is, másik is; de — valljuk meg — kívül állanak Jézus személyén, a mindenható Isten munkái. Éppen azért fenségesebb és Jézusra nézve dicsőségesebb mindezeknél az a fényözön, mely az ő életének szentségéből, harminczhárom esztendő küzdelmének és diadalmas nyugalmanak példájából árad.

Jézus az az Emberfia, aki kezét tiltott gyümölcs után soha ki nem nyújtotta. Egész élete nyitott könyv, melyben nincs mit titkolnia, sőt apostolokat von maga köré,

hogy lássák minden mozzanatát életének s amit talán nem értettek volna meg szóból, értsék meg a cselekedetek példájából. Figyelik apostolai, figyelik ellenségei, de neki nincs miért zavarba jönnie. Ellenségeitől bátran meri kérdezni: *Ki fedd meg engem közületek a bűnről?* Tanítványainak és minden zaklatott léleknek pedig ezt mondja: *Tanuljátok meg tőlem, hogy én szelid és alázatos szívű vagyok és nyugalmat találtok a ti lelketeknek.*

Fenséges az evangéliom, melynek igazságaiból új élet sugárzik felénk; de még sokkal fenségesebb Jézus élete, melyben az evangéliom megelevenedik, mely az egyszerűség-nél érhetőbb, a költészetnél szebb, a szónoklatnál elragadóbb magyarázat az evangéliomhoz. A betlehemi csillagnál tündöklőbb világosság, az angyalok énekénél magaszobabb összhang van Jézus életében, melynek példája míg egyrészt Istenhez vezet, másrészt igaz emberi méltóságunkat állítja szemünk elé mindnyájunknak, igaznak és bűnösnek egyaránt. Ha eltévelyedtünk, ha a korszellem pogány volta ragadott magával s bűneink után megcsalódva keserűség és homály közepette érezzük magunkat: Jézus életében van az az erő, mely jobban megráz és megrendít, mint ahogy a föld rendült meg a Golgotán a pogány százados lábai alatt. A fennhézó lelkét Jézus szelidsége, az önzőt áldozatkészsége, a könnyelműt szigorú önmegtágadása, a földi pompa kedvelőjét egyszerűsége és mégis isteni dicsősége rendíti meg, vezérli bűnbánatra, melyben vallomást tesz, hogy Jézus bizonyára Isten fia volt. Vallomást tesz Pál apostollal, hogy Jézusban nem az ő ember gyermekét látja csupán, hanem egy új, második embert, kít a földivel ellentétben mennyeknek kényszerül mondani. Amilyen földből való és földi volt cselekedetében és életében az első ember: ép' olyan mennyekből való, mennyei a másik, ki a betlehemi jászolban szendereg s kinek élethivatása úgy ragyogtatni elénk e mennyei ábrázatot, hogy amint hordtuk a földinek ábrázatát, úgy hordjuk már a mennyeiét is és legyünk hozzá hasonlóan mennyekiek és Isten gyermekei mindannyian.

De elszomorító volna, ha ezt a mennyei ábrázatot hiába kívánnók fölvenni a földön; ha ez kizáróan a síron

tul eljövendő mennyek országa számára volna föntartva. Siralmas volna zarándoklásunk e siralom völgyében, ha itt mindig csak a földi ábrázat viselésére volnának utalva. Miként is nyerhetnők Istenünktől — az igazság, a természetes fejlődés és haladás Istenétől — valaha e mennyei ábrázatot, ha annak egy-egy vonása már itt a földön nem tündökölné rajtunk? Sőt egész életünk mi összefüggésben volna az örökkévalóval, ha már itt a földön el nem kezdenők e mennyei ábrázatnak mennél tökéletesebb kialakítását lelkünkben és jellemünkben? Nem tudnók megérteni magának Jézusnak földi küldetését sem, ha olyan képet ragyogtatna előttünk, mely a földi élettől teljesen idegen s itt hozzá közelednünk lehetetlen volna.

Nem, Jézus nem az a futó betlehem-i csillag, mely egyszer föltünik a bölcseknek, néhány napig vagy hétig ragyog előttük, égi fényt sugároz e por-földre, azután pedig eltűnik mindörökre. Jézus hatalom már a betlehem-i jászolban is, kitől a Heródesek remegnek, kivel hasztalanul küzdenek, mert *ama hatalmas munkája szerint, mely által magának mindeneket alávetet*, alávet minket is magának, kivetkőztet bűneikből, földiségünkől és erőtlenségünket arra képesíti, hogy amiként hordoztuk idáig a földi ember ábrázatát, úgy hordozzuk ezután a mennyeiét.

Erre képesítette először apostolait. Őszintén hívő, istenfélő zsidó emberek voltak ezek mindannyian, de belemerülve koruk és zsidó voltuk anyagias, földi felfogásába. Jézus küldetését, a mennyek országát is nagyon földiesen fogták fel sokáig. Jézusnak és szent Lelkének hatása, az Ur tanítása, élete és halála s mindezeknek együttes befolyása tette őket más emberekké, kik a földiséget levették és martyr-halálra való buzgó kitartással és hitvallással terjesztették azt az országot, mely nem e világból való. E nagy apostolokhoz hasonló gyülekezet csatlakozik Jerusálemben. A gyűlölködő, pártokra szakadt zsidóság fővárosában Jézus szeleme olyan gyülekezetet hív magának, melyben *a sokaságnak szíve-lelke egy vala és senki semmi marháját nem mondá magáénak, hanem nekik mindenük köz vala.*

Jézus személyes munkálkodása csak a zsidó világot érintette, de apostolai bevitték szellemét a pogány világba is. Háromszáz esztendő elnyomatása alatt és üldözései közben micsoda hatalmas világotalakulást idéztek elő! Zsidó szűkkeblűség és önzés, pogány erkölcstelenség és durvaság mind meghátrálni kényszerült az evangéliom előtt. Óriási átalakulás indult meg a világ erkölcsi fölfogásában s akik ezt Jézus szellemében előidéztek, azok a vértanúk és hitvallók mind a mai keresztyén műveltségnek voltak munkásai és előharczosai.

És ha a mai háboruban nyomorgó és szenvedő világra tekintünk, érezzük, hogy ez is Jézusért, a béke fejedelméért, az ő szelid uralmáért és igájáért eped. Békét, szeretetet, jogot, méltányosságot, egy szóval evangéliomi új életet kíván mindenki. Miért hát mégis e borzalmas világégés, testi és lelki küzdelem? Mert ma még mindenki csak a másiktól, csak ellenfelétől követeli az evangéliom megtartását, de önmagánál nem akarja meglátni a földi ember kívánságait és hajlamait, melyek ellene állnak a békének és az evangéliomnak. Ha a nyomoruság és áldozat ezt az önismeretet és őszinte belátást is megtermi: az egész világból elemi eleven erővel tör majd elő a béke vágya, a Jézus után való igaz epekedés. Akkor majd tapasztalni is fogja a mai világ, hogy Jézusnak ma is olyan hatalmas munkája van, mely által magának mindeneket alávethet. Tapasztalni fogja, hogy a betlehemi kisdédben *gyermek született nekünk, fiu adatott nekünk, kinek a vállain az uralom és hívják az ő nevét csodálatosnak . . . békesség fejedelmének.*

*

A betlehemi kisdéd bölcsőjénél tehát van okunk örvendezni. Ez a kisdéd hivatásának megfelelt, küldetését mai napig betölti, mert élénk ragyogtatja földiségünk közt a mennyei ember ábrázatát. Nemcsak ragyogtatja, hanem mibennünk is megvalósítja, kik övéi akarunk lenni, kik keresztyén vallásunkat komolyan vesszük. Gyarlók maradjunk ugyan egészen a sorig, hordjuk a földi ember ábrázatát, kinek nemzetségéből származunk; de előttünk ra-

gyog, mint egy-egy ünnepi, mennyei fénysugár, az Ur Jézus élete. Majd szelidsége, majd szívjósága, majd kitar-tása és szilárdsága, majd egyszerűsége vagy odaadó szere-tete ragad meg, a szerint, amint különböző körülmények közt vezet át e földi élet. Mindegyikben követésére hatá-rozzuk magunkat, tőlünk telhetően nyomdokaiba lépünk s bennünk is alakul és fejlődik mind a sírig a mennyei ember ábrázata. Így váltjuk valóra egyénenkint a karácsoni nagy titkot, az Ige megtestesülését a mi életünkben, hogy — Pál apostol szerint — amiképen hordoztuk a földi ember ábrá-zatát önterhünkre: úgy hordozzuk már a mennyeinek ábrá-zatát is állandó karácsoni szent örömmel. Mindörökké.

Amen.

DR. TÓTH LAJOS.

KERESZTYÉN TÁRSADALMI VILÁGNÉZET.

— Ó-évi. —

Máté 20, 28.

Sok küzdelem, nélkülözés és szenvedés emléke tapad ez elmúlt háborus esztendőhöz, melynek ma az utolsó napjára jutottunk. Mindezek, Istennek hála, elmultak; de a történelmet vezérlő Isten győzelmes sikereinket meginogni nem engedte, diadalainkat ez év folyamán is megszilárdította jelezve ez által, hogy népünkkel még nagy tervei vannak.

Gyarló fölfogással volnánk Istenről, ha nagy terveit csak az országok határanak eltolódásáig, a hatalmi viszonyok külső változásáig tudnók figyelemmel kíséreni és megérteni. Az ő tervei és szándékai első sorban mindig a szellem, a lélek életét érintik. Be kell vallanunk, hogy e téren is nagy változásokat mutat föl az elmúlt esztendő. Szociálista szándékok, demokratikus szólások soha még úgy előtérbe nem tolultak, mint a most letűnő esztendőben. Szociálizmus akarja megteremteni a világbékét és szeretné elhíttetni, hogy van is hozzá ereje. Demokratizálásban látják a nagy átalakulások leghatalmasabb és legbizonyosabb eszközét.

Mi pedig keresztyén hívő lélekkel Jézusra tekintünk az eszmék és jelszavak mai forogtatagában. Jézusra, kire még a szociálisták és a demokraták is oda-oda tekintenek néha-napján és azt mondják, hogy ő volt az igazi szociálista, a legnagyobb demokrata és utána az a vagyonközösségben élő jerusalemi gyülekezet, mely tanainak közvetlen hatása alatt született.

Valóban igaz, hogy Jézus és vallása nagy szociális változásokat idézett elő a világban; való, hogy igazán

demokrata világnézettel mondotta az Üdvözítő: *Az embernek Fia nem azért jött, hogy néki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon és adja az ő életét váltságul sokakért.*

Azt is érezzük azonban e fenséges szavakból, hogy Jézus szociális tana és demokráciája egészen más, mint amit ma e szavakkal általában kifejezni szoktak. Elmékedjünk azért a mai szent estén e különbségen, hogy megértsük az igazán keresztyén, a Jézustól származó társadalmi világnézetet.

*

A világtörténelem legszomorubb botlását, az emberi méltóság legfájóbb megalázását azok a nagy hatalmú zsarnok uralkodók követték el, kik népük millióit szeszélyük rabszolgáinak tartották. Milliók dolgoztak, küzdöttek, szenvedtek, véreztek, éltek vagy haltak csak azért, hogy egy — az ő zsarnokuk — megelégedett és boldog lehessen. Ma már érezzük, tudjuk, hogy ez így nem lehet. Az emberek közül mindenki, egyik ép' úgy, mint a másik, önnálló életcéllal bíró egyéniség; örülni, megelégedetten, emberi módon élni az egyiknek ép' oly joga van, mint a másoknak. A tömegben uralkodni, zsarnokoskodni, bennük rabszolgát látni nem szabad sem egynek, sem kevésnek, sem soknak. Ha van személyes kiválóság, mely a tömegből kiemel, annak éppen azt kell szolgálni, hogy a tömegnek minden egyes gyermeke öntudatra ébredjen és emberi méltóságának megfelelően éljen.

Ezt a nagy gondolatot fejezi ki Jézus, midőn azt mondja, hogy *aki nagy, aki első akar lenni, legyen a többieknek szolgálója.* Más szóval Jézus szemében annál nagyobb valaki, mennél több és hasznosabb szolgálatot teljesít embertársai javára. Idáig minden szociális törekvés egyetért az evangéliommal; e fölvet, ha talán nem is tartja meg, de szóval vallja mindenki. A nagy különbség annál a kérdésnél kezdődik, milyen legyen a szolgálat, mellyel a köznek, embertársainknak tartozunk?

A mai szociális fölfogás legfőbb bajnak a szegénységet tartja; legnagyobb szolgálatnak és első rangú föla-

datnak a szegénység ellen való küzdelmet tekinti. Ezért hirdeti és követeli a javak új felosztását, mely arányban álljon egyrészt a szükséglettel, másrészt a végzett munkával. Hogy ez a megosztás keresztülvihető legyen és állandósuljon, meg akarja dönteni a mai társadalmi rendet s helyébe újat akar fölállítani: a munka társadalmát, mely mint valami hatalmas gépezet pontosan végezze a maga munkáját minden tagjának megelégedésére. Minden ember kimért szigorú pontossággal megkapja e nagy gépezetben a maga helyét, melyen kötelességét betöltenie és minden erejéből munkálkodnia kell. Viszont az állami vagy társadalmi gépezet ellátja majd őt munkája és szükséglete arányában mindennel.

Igy a szociális törekvések fölforgatásra irányulnak, tekintélyt nem ismernek el annyiban és addig, míg a mai társadalmi rendet át nem alakítják; de a legnagyobb mértékben központosítanak mindent, hódolatot és alárendeltséget követelnek a maguk új rendjében. Az egyesek jogát és érvényesülését követelik a mai társadalommal szemben, de az ő tervelt és megálmodott társadalmukban a mindenre kiterjedő központosítással megszüntetik, önállótlan géprésszé teszik az egyéniséget.

Eppen ellenkezően tesz Jézus. Evangélioma az emberben az önálló egyéniséget megbecsüli, fejleszti és az embert méltósága igaz átérzésére és átélésére juttatja. A szegénységben nem lát olyan ellenséges körülményt, mely ellen minden áron föl kellene vennie a küzdelmet. Sőt inkább a szegényekben találja meg a legalkalmasabb környezetet, hol tanításait befogadják és megértik. Szegény volt maga is, ki alamizsnából élt és nem volt fejtét hová lehajtania s e nehéz sorsból sohasem kívánt kiemelkedni. Apostolainak a jövőre nézve is kijelenti, hogy *szegények mindenkor lesznek veletek*.

Mindemellett a gazdagságban sem lát Jézus magában véve kárhozatos körülményt. Rámutat ugyan a belőle származó bajra, a földiekbe merülő lelkületre, de szegények és gazdagok számára egyaránt megmagyarázza és megmutatja az üdvösség útját.

Mit tekint tehát Jézus föladatainak, mellyel szolgálatot

kiván tenni a világnak? Azt, hogy önálló lelki életre képesítsen mindenkit; olyan emberi méltóságra emeljen, melynek tudata és átélése független legyen az életnek minden körülményétől, a szegénységtől és a gazdagságtól egyaránt. Hitet nevel mindenkibe és bizalmat azzal a nagy Istennel szemben, ki mint gondviselő Atya intézi minden gyermeke sorsát; szeretetre tanít minden embertársunkkal szemben, hogy amit nem kívánunk magunknak, másnak se tegyünk olyat s úgy szeressük minden felebarátunkat, mint önmagunkat.

Jézus tehát nem külső életkörülményeket változtat meg, hanem magát az egyéni lelket kívánja olyanná tenni, hogy minden körülmények közt érezze és ragyogtassa emberi méltóságát. Nem tömegeket mozgat külső célok elérésére, hanem önmaga munkálkodik, maga szolgál, magát nyújtja példaképül, mint a világtörténelemnek (ha ugyan nem keveset fejeznek ki e szavak) legnagyobb alakját, legegységesebb és legerőteljesebb jellemét.

Mivé lehet az egyes ember Jézus evangélioma és mivé a mai szociálista tanok szellemében? A szociáldemokraták csak elvtársakat becsülnék s akik velük nem egy nézeten vannak, azok mind ellenségek, kik ellen kérlelhetetlen harcot hirdetnek. Az elvtársak tömegében is elvész az önállóság, megsemmisül az egyéniség. Az egyes embert ragadják magukkal a szakszervezetek; lelkében élni és égni kell a gyűlöletnek, az elégedetlenkedésnek, mert különben ellene fordulnak erősebb és harciasabb elvtársai. Ezzel szemben Jézus evangélioma megelégedett, önálló jellemeket nevel, kik emberi méltóságukat maguk is átérzik, de másokban is őszintén megbecsülik. Az egyéni lélek értéke sehol sem áll úgy előtérbe, mint Jézus evangéliomában s mindemellett sehol sem munkálja az egyén a köz javát olyan mértékben, mint a keresztyénségnek alázas, de azért szilárd, erős akaratú, de a közjóért mindig szolgálatra és áldozatra kész jellemei. Így is kell ennek lennie valóban, mert Jézus szerint annál nagyobbak és elsőbbek az ő hívei, mennél kevésbé szolgáltatják magukat, hanem szolgálnak ökmaguk s lesznek ezáltal embertársainknak, a sokaknak váltságára.

Jézusnak ez a nagy parancsa és fenséges példája teszi vallását hatalmas társadalmi tényezővé. Hatalmasabbá, mint a szociáldemokrácia, bármily körültekintő emberi bölcseséggel és erőszakkal szervezzék is meg.

A szocializmusnak kimondott szándéka a mai rend megszüntetése; megszüntetése minden kiváltságnak és osztálykülönbségnek és megalkotása a teljes egyenlőségnek. Ezért küzdenek a tömegek kérelmelhetetlen erejével. Nem kérdezik, vajjon elveik befogadására érett-e az egyén, a változások keresztülvitelére érett-e maga a társadalom? Nem elmélkednek rajta, vajjon a családi élet bensőségében és a hazaszeretet melegében nincs-e igazán erény, mit föláldozni bűn vagy kár volna, hanem egyik kötelet ép' oly móhon kívánják széttépni, mint a másikat. E hirtelen és erőszakos törekvéseik miatt állanak ma harcban a jelen társadalmi renddel, később pedig azokkal az örök igazságokkal és nagy erkölcsi értékekkel, melyeket számításon kívül hagynak, mert igazán megbecsülni nem tudnak.

E téren is éppen ellenkező az Ur Jézusnak és evangéliomának törekvése. Minthogy Jézus első sorban az egyéni lélekhez fordul, minden társadalmi renddel békésen összefér. Nem a külső formákra fektet súlyt, hanem a belső tartalomra. Hitet ad mindenkinek, lelkiismereti felelősségére figyelmezteti a legkisebbet ép' úgy, mint a leghatalmasabbat, mert mindannyian teljesen felelős szolgálói vagyunk ugyanegy nagy királynak, valamint szeretett gyermekei ugyancsak néki, mint Atyánknak. Innen fakad az a felebaráti, testvéri szeretet, melynek hivatása, kötelessége kiegyenlíteni az osztályellentéteket és társadalmi különbségeket, valamint gyógyítani a mindennapi élet fájdalmas sebeit.

Jézusnál nem az a kérdés, mimódon van szervezve és berendezve a társadalom, melyben élünk, hanem ez: mennyi lelkiismeretesség, belső érték és őszinte felebaráti szeretet jellemzi az egyes embereket és az egész társadalmat? S ha hibázik akár az egyes, akár a társadalom, *az Emberfia nem azért jött, hogy megítélje, hanem hogy üdvözítse a világot.* E szent célra végzi tanítói, nevelő, jellemeket alkotó nagy szolgálatát, melyben *váltságul adja önmagát sokakért.*

Hiába próbálták Jézusban a zsidó hazafiságot és valóságos buzgalmat együtt fölszítani a pogány római császárság gyűlölt uralma ellen. Jézus fenséges nyugalommal válaszol: *Adjátok meg, ami a császáré, a császárnak és ami az Istené, az Istennek.*

Azt mondják erre a mai kor gyermekei: szép, de így nem lehet társadalmi reformokat keresztülvinni; így Jézus munkájának mindig csak az egyéni életre nézve lesz hatása, de a társadalomra nézve soha. Pedig a valóság, a történelem mást mutat. Jézus evangélioma mélyrehatóbb társadalmi reformokat teremtett meg a maga szelid és békés türelmével, mint a szociáldemokrácia minden erőszakosságával és szervezkedésével.

Maguk az apostolok is érezték már, hogy az evangéliom nyomán nagy átalakulásnak kell történnie a világon. Kérdést is tesznek rávonatkozóan, hogy még napjaikban fog-e mindez megtörténni? Jézus e méltóságos választ adja: *Nem a ti dolgotok tudni az időket és alkalmakat, melyeket az Atya a maga hatalmába helyezett.* Az átalakulás tehát eljön, de idejét és alkalmát nem emberi munka, hanem az isteni gondviselés készíti elő! Mennyire más hit és elv ez, mint a szociáldemokrácia türelmetlen erőszakoskodása! Azt emberi erőlködés jellemzi, Jézust pedig fenséges, isteni nyugalom. És éppen ezért jöttek el a Jézustól jelzett idők és alkalmak igen hamar. A jerusálemi gyülekezet vagyonszövetsége evangéliomi alapon épült s ugyanez alapon kiált föl Pál apostol: *Nincs már sem görög, sem zsidó; mindannyian egy testté keresztelkedtünk.*

A rabszolgák sorsának enyhülése a keresztyén szeretet által, majd az egész intézmény megszűnése azt hirdeti, hogy az evangéliom csendben munkálkodó, de áldásos és hathatós tényező a társadalom átalakítására. Nem szabad azt vetni ellene, hogy a katolicizmusban idővel az egyház zsarnokká lett és leigázta a lelkiismeretet, a középkor visszaéléseivel elsötétítette az igazság fényét. A bűn az embereké volt, az evangéliom ezek mellett is élő hatalomnak bizonyult, mely megtermette e bűnökkel szemben a reformációt. A reformáció újra az egyes emberekhez fordult

az egyéniség értékét emelte s ez által forrásává lett a mai művelődésnek, melynek szabad államformái, hatalmas alakulásai az evangéliomra és a reformációra vallanak. A népnek igazi alkotmányos élete, általános, még a nőkre is kiterjedő szavazati joga a szociáldemokráciának harczias célja csupán, református egyházunkban pedig már élő valóság és egyházi életet munkáló tényező.

Társadalmi fejlődésünkben a mai nem utolsó állomás. Az élet mindig új meg új helyzeteket és viszonyokat teremt, melyek a gondviselő, a történelmet vezérlő Isten kezében mind a Jézustól jelzett idők és alkalmak az evangéliom társadalmi átalakító erejének bebizonyulására. Ez átalakulások folyamán az erőszakos, hirtelen változást erőltető emberi törekvések mindig sebet ütnek a megmozgatott tömegeken; viszont mindig az evangéliom, Jézus maga lesz az, aki szolgálatában önmagát sokakért váltságul adván az átalakulást békésen valósítja meg s az egyeseket keresve és vigasztalva az emberileg ütött sebeket kegyelme balzsamával gyógyíttatja.

*

Elmélkedésünk befejezéséül nem szabad elfelednünk, hogy az eszmék és elvek igazságát, életerejét, nem a tömegek adják, melyeket általuk megmozgatnak; ennek hatalmas és csalhatatlan próbaköve az élet. A mindennapiság is megpróbál, e háborus élet meg különösen. S mi keresztyének e próbák napjain úgy érezzük, hogy a demokráta és Jézus szociálmusa közt már is ítél az élet.

E háborus időkben ugyanis nagyon sok valósult meg a szociáldemokrácia álmaiból. A régi társadalmi rend megzavarodott, minden központosítva van. Az állami közhatalom rendel ki mindnyájunkat munkára, ez szabályozza élelmünket, fűtésünket, világitásunkat és ruházódásunkat. S mi az eredmény? Boldogabb-e ma valaki a hatósági élelmezésen, mint amíg maga szerezte meg magának a szükségeseket? Óh, dehogy! Hatalmas vágy él bennünk a régi idők után; nem csak azért, mert akkor több volt a szükségleti cikk, hanem igen nagy mértékben azért, mert kevesebb volt a központ, többet ért az egyén; szabadabb

volt az egyes és a törvényesen korlátozott szabad versenyben elevenebb és igazabb az élet, mint ma, mikor elvész az egyéniség.

Ugyanez a gondolat azonban már Jézushoz vezet, kinek alakja így isteni méltósággal emelkedik ki az eszmék háborus küzdelméből. Ahoz a Jézushoz, ki az egyéniséget olyan nagyon megbecsülte, értékelte és fejlesztette. Ahoz a Jézushoz, kinek szemében csak úgy leszünk nagyok és elsők, ha mennél hasznosabb szolgálatot teljesítünk az egyéni lelki élet emelésében. S amíg ezt evangélioma szellemében tesszük: társadalmi munkát végzünk; a csendes, de bizonyos haladásnak vagyunk munkásai és *életünket áldozatul adjuk sokakért.*

Amen.

DR. TÓTH LAJOS.

Aktualitások !

Jánosi Zoltán. „Férfiak és hősök.“ A schweizi reformáció és annak áldásai. Kötve 5 K, füzve 3 K 50 f.

Tóth—Szeghalmi. Erős várunk nekünk az Isten. 64 f.

Szimonidesz Lajos. „Férfias hit.“ Kötve 4 K 60 f, füzve 2 K 60 f.

Páhy József. A gyakorlati lelkigondozás. Kötve 7 K 20 f, füzve 4 K 80 f.

Dr. Lencz Géza. Beszédek és imák. 5 K.

Az urvacsóra kérdése. 1 K.

Lukácsy Imre. Egyházi beszédek. I. és II. Kötve á 6 K 50 f, füzve á 4 K 50 f.

Lukácsy Imre. Imé hamar eljövök. 1 K 80 f.

Pósa Péter. Temési beszédek. Kötve 7 K 50 f, füzve 5 K.

Román Ernő. Tudakozzátok az írásokat. Kötve 5 K, füzve 3 K.

Soós Károly. Egyházi beszédek. Kötve 4 K 50 f, füzve 2 K 50 f.

Krisztus a mi életünk. 3 K.

Isten és a haza mindenünk. 1 K 60 f.

Kájel István. Háborus adventünk. Kötve 2 K 70 f, füzve 1 K 50 f.

Nagy—Baltazár. Konfirmációi káté. 60 f.

Uray Sándor. Örökzöld koszoru. Kötve 1 K 20 f.

Uray Sándor. Mentsük meg a jövő nemzedéket. Kötve 2 K 60 f, füzve 1 K 20 f.

Soós Károly. Bízatok az Istenben. Kötve 1 K 20 f.

Dr. Masznyik Endre. Uj testamentom. Kötve 13 K.

Szarka Gyula. Lelkész a világháboruban. 4 K 50 f.

Kaphatók :

HOFFMANN ÉS KRONOVITZ

könyvnyomdája és könyvkiadóhivatala

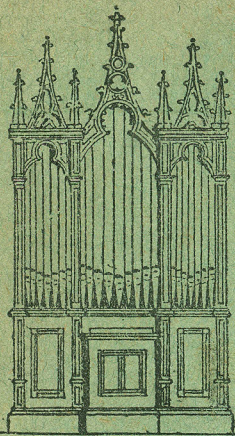
DEBRECZEN, PIACZ-UTCZA 49. SZ.

JÓ PAJTÁS

oooooooooooo A LEGKEDVELTEBB
KÉPES GYERMEKLAP ::

Kiadja a Franklin-Társulat, Budapest, IV. Egyetem-utca 4.
Előfizetési ára egész évré 12 K, félévré 6 K, negyedévré 3 K

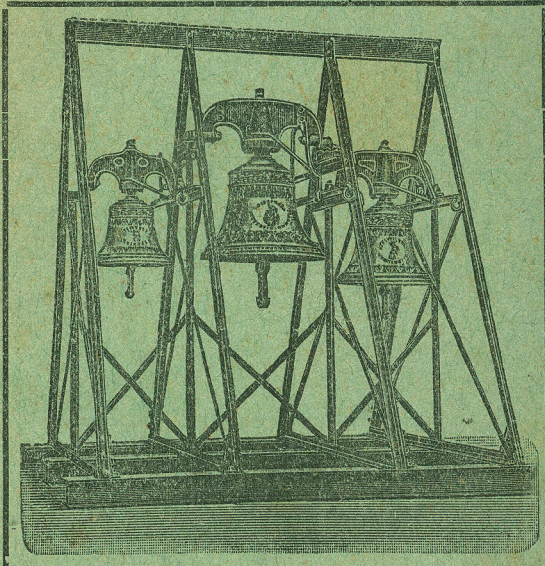
————— Mutatványszám ingyen. —————

ORGONA- ÉS HARMONIUMGYÁR. **ORSZÁGH SÁNDOR ÉS FIA**
cs. és kir. udv. száll. RÁKOSPALOTA (Bpest mellett).
Gőzerőhajtás és saját villamos világítással berendezve. — Alapítatott 1861. évben.

Az 1885. évi országos kiállításon „nagy díszoklevéllel” első díj és „Ferencz József lovagrenddel,” az 1904. évi veszprémi kiállításon „arany éremmel” első díj, az 1906. évi kassai kiállításon „díszoklevéllel” első díj kitüntetéve; azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés. Ajánlják kitünő hangú és erős szerkezetű, főleg a legújabb légnyomatú pneumatikai orgonákat, melyek rendkívül könnyű játékmód és a változatok egyszerű kezelése mellett, az időjárás minden viszontagságának ellenállnak. — Szolid munka és jutányos árak. — Kisebb orgonák készletben vannak. Eddig 900-nál több új orgona lett szállítva. Raktáron kitünő hangú harmoniumok minden nagyságban. Harmoniumok tetszés szerinti rajz- és változat-összeállítással megrendelésre készülnek. Tervezeteket és rajzokat kívánatra küldünk.

AZ IGEHIRDETŐ II—VIII. KÖTETE
KAPHATÓ A KIADÓHIVATALBAN; FÜZVE 10 KOR.,
KÖTVE 13 KORONA EGYENKINT.

Hazánk legrégebb

harangöntődéje

Alapítatott 1816-ban.

 Tíz évi jótállás.

Előnyös feltételek

engedtetnek

Seltenhofer
Frigyes Fiai

cs. és m. kir. udv. szállítók

 Sopronban.

Ajánlják legjobban berendezett harangöntődjüket a t. községeknek és egyházaknak. — **Harangok**, bármely nagyságban és zengzetben, csak a leg-

finomabb harangérczből, tiszta csengő hanggal öntetnek. **Repedt harangok** újraöntetnek; ezek, valamint az új harangok is, a már meglévőkhöz teljes összhangzatban öntetnek. Minden harang hangja előre határoztatik meg. Különösen figyelemztetjük szabadalmazott kovácsolt vasból készült szerkezetünkre nagy harangok részére, mely által ezek könnyen húzhatók s a falakat nem rázzák. Fakoronával bíró harangok ezen szerkezetre olcsó árért átalakíttatnak. Kovácsolt vasból készült tűzmentes harangállványokat, czélszerű szerkezetben s olcsó árak mellett legjobban ajánlunk. **Költségetekekkel s képes árjegyzékkel** postafordultával szolgálunk.